

บทที่ 4

การดำเนินชีวิตของแรงงานพม่า

การศึกษาเรื่องแรงงานอพยพพม่าในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวันในสถานที่ทำงานและนอกสถานที่ทำงานของแรงงานพม่า ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเลือกพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิเคราะห์เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นที่ทำวิจัยให้มากขึ้น มีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการตีความ สร้างข้อสรุป ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่สังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group) รวมถึงการวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ จำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ การบรรยายข้อสรุป เป็นแผนภาพ แผนภูมิ และตารางสรุปข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ในการศึกษา

บริเวณที่ตั้ง ของโรงงานแห่งหนึ่งในอีสานนครของภาคอีสานเป็นโรงงานภาคอุตสาหกรรม เป็นส่วนมากผลิตสินค้าส่งออกในหลายประเทศทั่วโลก ส่วนมากจะตั้งโรงงานที่เป็นสำนักงานใหญ่ บริเวณเขตพื้นที่เลี้ยงเมืองของอำเภอเมือง

อาณาเขต ด้านทิศเหนือติดกับหมู่บ้านแห่งหนึ่งและมีบริเวณพื้นที่โดยรอบกว้างขวางเต็มไปด้วยป่าไม้ ด้านทิศใต้ติดกับถนนเลี้ยงเมืองที่มีความสะดวกรวดเร็วในการคมนาคมขนส่งทางบก ด้านทิศตะวันออกอาณาเขตติดกับถนนมิตรภาพ และด้านทิศตะวันตกอาณาเขตติดกับบริเวณทุ่งนา ภาคเกษตรกรรมของชาวบ้าน

ลักษณะของโรงงาน มีกระบวนการผลิต และมีสำนักงานใหญ่ในการติดต่อสื่อสารทางด้านการเดินทางระหว่างพนักงานประจำสำนักงาน และพนักงานประจำโรงงานฝ่ายผลิต โดยแบ่งเป็นอาคารที่ผลิตตามกระบวนการผลิต เช่น อาคารที่ 1 เป็นอาคารสำนักงานสำหรับพนักงานที่ทำงานเป็นประจำตามเวลาปกติคือเวลา 08.00 – 17.00 น. อาคารที่ 2 เป็นอาคารที่มีกระบวนการผลิต ทอวน เย็บอวน การย้อมสีอวน ตาข่ายแบบต่างๆ เป็นต้น

ที่มาของโรงงาน ส่วนมากโรงงานที่ผลิตแหอวน ตาข่ายอวน เป็นโรงงานที่ผลิตสินค้าประเภทอวนจับปลาเป็นส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เหตุผลสำคัญที่โรงงานประเภทนี้ต้องตั้งพื้นที่การผลิตในภาคอีสาน สืบเนื่องจากมีแรงงานในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญในการทอวนและผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากอวน จึงถือว่าเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขันกับโรงงานทอวนอื่นๆ ในประเทศไทย และประกอบกับโรงงานที่ตั้งบนพื้นที่ภาคอีสานนี้ ยังส่งเสริมประสบการณ์และพัฒนาศักยภาพ คุณภาพของสินค้ามากกว่า 30 ปี จน

ทำให้โรงงานทออวนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงการประมงไปทั่วโลก พร้อมด้วยพนักงานที่มีประสบการณ์มากกว่า 4,000 คน และเครื่องจักร ประมาณ 1,000 เครื่อง ภายใต้การดูแลควบคุมคุณภาพอย่างเข้มงวดของวิศวกร โรงงานแห่งนี้ได้พัฒนาความสามารถในการผลิตจนเป็นผู้นำระดับแนวหน้าในการผลิตสินค้าประเภทอวนจับปลา โดยเฉพาะอวนโมโน ไนลอน ฟิลาเมนต์ และไนลอน มัลติ ฟิลาเมนต์ ซึ่งปัจจุบันโรงงานทออวนได้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังหลากหลายทวีป เช่น อเมริกา ยุโรป แอฟริกา เอเชียและตลาดอื่นๆ ทั่วโลกที่มีสินค้าคุณภาพเป็นมาตรฐานทั่วโลก และโรงงานที่ผลิตอวนจะมีเครื่องหมายการค้าถ้วยทองเป็นสัญลักษณ์ที่จำติดตาได้ง่าย

โรงงานทออวนมีการพัฒนาระบบการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สินค้าของโรงงานมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลิตภัณฑ์ของโรงงานทออวน ผลิตภัณฑ์ที่โรงงานผลิตในการส่งดาข่ายจับปลาชนิดต่าง ๆ มีดังนี้

1. ชนิดของด้าย โมโนฟิลาเมนต์ (เส้นใยเดี่ยว)

1.1 มีการระบุเส้นผ่านศูนย์กลางเป็นมิลลิเมตร ตัวอย่าง เช่น

0.10 มม., 0.12 มม., 0.15 มม., 0.20 มม.,
0.23 มม., 0.25 มม., 0.28 มม., 0.30 มม., 0.33 มม.,
0.35 มม., 0.37 มม., 0.40 มม., 0.45 มม., 0.47 มม.,
0.50 มม., 0.55 มม., 0.57 มม., 0.60 มม., 0.62 มม.,
0.65 มม., 0.70 มม., 0.80 มม., 0.90 มม., 1.00 มม.,

1.2 มัลติฟิลาเมนต์ (หลายเส้นใย)

1.2.1 ทิศทางการตีเกลียว: แบบ S (ตีเกลียวทางขวา), แบบ Z (ตีเกลียวทางซ้าย)

1.2.2 จำนวนเส้นควบเกลียว

2 เส้นควบ 1 2 เส้นควบ 1 2 เส้นควบ 1
2 ควบเกลียว 3 ควบเกลียว 1 4 ควบเกลียว

1.2.3 องค์การควบเกลียว: หลวม, ปานกลาง, แน่น

1.3 โพลีฟิลาเมนต์ : เหมือน 1.2

1.4 มัลติฟิลาเมนต์ (หลายเส้นใยเดี่ยว) แสดงขนาด ดังนี้

ตัวอย่าง 0.01x10, 0.11x12, 0.12x4, 0.20x5,
0.20x6, 0.20x8, 0.20x10, 0.20x12, 0.33x3, 0.37x3 ฯลฯ

2. ขนาดตา (ครึ่งตา, เต็มตา) :

ดาข่ายไนลอน โมโนฟิลาเมนต์

ดาข่ายไนลอน มัลติฟิลาเมนต์

ดาข่ายแบบ มัลติโมโนฟิลาเมนต์

ตาข่ายแบบ มัลติโมโนฟิลาเมนต์ แบบนุ่มพิเศษด้วยไนลอน โมโนฟิลาเมนต์ ด้วยไนลอน มัลติฟิลาเมนต์ ตาข่ายฟาร์ม อวน 3 ชั้น แห ตาข่ายติดตั้งสำเร็จรูป(พร้อมใช้งาน)

3. ความลึกของตาข่ายตามจำนวนตา: เช่น ตาข่ายมีความลึก 100 ตา
4. ความยาวของตาข่ายหรือระบุเป็นจำนวนตา ฟุต, หลา, เมตร, ฟาทอม, ระบุจำนวนตา
5. ลักษณะหู: หูเดี่ยว หรือเงื่อนคู่
6. ชนิดของเงื่อน : เงื่อนเดี่ยวหรือเงื่อนคู่
7. ลักษณะการอบ: อบแนวยาว (TATE: lengthway) หรือ อบแนวลึก (YOKO: deptway)

8. การย้อมสี : สีขาวสโนว์ไวท์, สีขาวธรรมชาติ, สีดำ, สีเหลือง, สีแดง, สีเขียว, สีเทา, สีนํ้าเงิน, สีส้ม และสีอื่น ๆ

มาตรฐานในการผลิต โรงงานที่ตั้งในภาคอีสานส่วนมาก มีมาตรฐานการผลิต ดังนี้

1. เครื่องฉีตเส้นใย เป็นเครื่องที่จะเปลี่ยนวัตถุดิบเม็ดไนลอนเป็นเส้นใยโดยอาศัยหลักความร้อนในการหลอมเหลว แล้วถึงผ่านหัวจ่ายโดยได้เส้นใยที่มีขนาดสม่ำเสมอ
2. เครื่องตีเกลียว เป็นเครื่องที่ใช้ในการควบหรือเรียกว่าตีเกลียว โดยการนำด้ายจำนวนเส้นที่ต้องการมาควบเกลียวและควบคุมตามจำนวนชั้นตามคุณสมบัติที่ต้องการ
3. เครื่องทออวน เป็นเครื่องทอผืนอวนโดยใช้หลักการเดียวกับการทอผ้า โดยเป็นการทออวนที่มีความห่างของตาและขนาดเส้นที่แตกต่างกันออกไป
4. เครื่องย้อมสี ก่อนเข้ากระบวนการนี้จะทำความสะอาดก่อนนำมาย้อมสีเพื่อให้ได้สีที่สม่ำเสมอสวยงามในรูปแบบของการสั่งทำจากผู้สั่งซื้อ
5. เครื่องอบอวน การอบโดยไอน้ำเพื่อความสม่ำเสมอของเส้นด้าย โดยมีการอบ 2 แบบตามด้านขวางและด้านยาวของตัวอวน เพื่อให้ได้คุณสมบัติตามที่ต้องการ
6. การตรวจสอบคุณภาพ การตรวจเช็คคุณภาพของอวนจะมีอยู่ในขั้นตอนตามกระบวนการข้างต้น และมีการตรวจเช็คอย่างละเอียดอีกครั้งก่อนการบรรจุพร้อมขายเพื่อคงไว้ซึ่งมาตรฐานคุณภาพของสินค้า

จะเห็นได้ว่าบริบทพื้นที่ตั้งของโรงงาน มีความเหมาะสมกับสภาพทางกายภาพและเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง เนื่องจากสินค้าที่ผลิตเป็นประเภทสินค้าที่ไม่ซ้ารุดได้ง่าย และเก็บรักษาไว้ได้นาน จึงทำให้การเก็บสินค้าในคลังสินค้ามีระบบความปลอดภัยที่ดี และสามารถลดต้นทุนได้ทั้งทางอุณหภูมิและการเก็บรักษา โรงงานที่ผลิตสินค้าประเภทแหอวนนี้ถือได้ว่าทำรายได้ให้กับผู้เป็นเจ้าของกิจการเป็นอย่างดี เศรษฐกิจของจังหวัดก็ดี และแรงงานท้องถิ่นมีงานทำสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อย่างเห็นได้ชัด นี่อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้แรงงานพม่าตัดสินใจเดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่ดังกล่าวนี้

2. สาเหตุของการอพยพ

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าถึงสาเหตุของการอพยพ จำนวน 30 คน ผู้ศึกษาสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.1 ความยากจน

แรงงานพม่าส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่นี้ มีสาเหตุมาจากครอบครัวมีฐานะยากจน อันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจของพม่าไม่ดี ถึงแม้ว่าพวกเขาจะทำงานเหนื่อยแค่ไหน ก็ไม่สามารถที่จะช่วยให้การดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันดีขึ้นมาได้ พยายามปลูกผัก ปลูกข้าว ทำไร่ จับปลา แล้วนำไปขายก็ไม่ได้ราคามากนัก และบางครอบครัวที่มีพี่น้องหลายคนแทบจะไม่มีเงินมาซื้อหาอาหารให้อิ่มกันทุกคน ปัจจุบันพื้นฐานของประชาชนโดยทั่วไปนั้น มีความลำบากในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง น้ำมันรถแพง ข้าวของเครื่องใช้ราคาแพง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ได้รับในแต่ละวัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่จะต้องจ่ายทุกวัน จากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าแล้วว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 1

“มีความยากจน ไม่มีงานทำ ไม่มีเงิน ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีรถใช้ บางครั้งจะต้องเดินเท้าไปหาหมอ ถ้าไม่สบาย”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศหญิง อายุ 35 ปี 3 เมษายน 2553)

2.2 ไม่มีงานทำ

แรงงานพม่าส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่นี้ นอกจากชีวิตจะพบกับความยากจนแล้ว พวกเขาและเธอจะต้องเผชิญกับการที่ไม่มีงานทำ และเมื่อไม่มีงานทำก็ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันค่อนข้างลำบาก เพราะไม่มีเงินที่จะซื้อหาอาหาร ซื้อข้าวกิน อันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจของพม่าไม่ดี ปัจจุบันพื้นฐานทางสังคมที่ยังกระจุกตัวในเมืองใหญ่ ความเจริญในด้านต่างๆ ยังไม่ได้ทำให้ประชาชนได้รับความเป็นอยู่ที่ดีไปพร้อมๆ กันทั่วประเทศ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรัฐบาลทหารพม่าได้จำกัดพื้นที่การปกครองนั่นเอง จากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าแล้วว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 2

“อยู่ที่บ้านไม่มีเงิน ไม่มีข้าวกิน กลัวอดมื้อกินมื้อและทุกคนในครอบครัวก็จะไม่ได้กินกัน จึงต้องออกมาหางานทำ ซึ่งชีวิตในประเทศพม่านั้น ถ้าไม่มีข้าวกินก็ทรมานพอแล้ว และชีวิตการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โดยเฉพาะลูก เมียที่จะต้องอดยาก ไม่มีชีวิตที่ดี และเราเป็นผู้ชาย เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องหางานทำครับ”
ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า

“ตอนนั้นไม่คิดอะไรมาก ขอได้มีชีวิตรอดและมีงานทำ มีเงินพอใช้และส่งกลับบ้าน ก็ยินดีที่จะทำทุกอย่าง ซึ่งก็ถือว่าโชคดีที่การเดินทางมาทำงานครั้งนั้นไม่มีปัญหาอะไร”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี 10 มกราคม 2553)

2.3 ครอบครัวมีพี่น้องหลายคน

ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์แรงงานพม่าต่อไปอีกว่า นอกจาก ความยากจน ไม่มีงานทำ แล้ว ยังส่งผลให้ประชาชนเดือดร้อนไปเกือบทุก ๆ เรื่อง ผลที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลทหารพม่า เช่น การประกาศขึ้นราคาน้ำมัน ราคารถแท็กซี่ ราคาอาหาร ซึ่งนโยบายเหล่านี้ดูเหมือนจะทำให้ตอกย้ำความเดือดร้อน ทนทุกข์ทรมานกับความอดอยาก ประชาชนที่ได้รับผลกระทบถูกเอารัดเอาเปรียบเกือบทุก ๆ ด้าน ประชาชนผู้ไม่มีกิน ไม่มีงานทำ ครอบครัวยากจน ก็ยังคงต้องยอมรับสภาพกันต่อไป ประกอบกับบางครอบครัวที่มีพี่น้องหลายคนก็ต้องยอมรับสภาพ บางครั้งไม่มีเงินจ่ายค่าเล่าเรียนของลูก ก็ไม่มีจ่าย บางคนก็ได้เรียน บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือเพราะจะต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ถ้าเป็นลูกคนแรก เป็นพี่คนโตก็ไม่ได้เรียนหนังสือเพราะต้องยอมเสียสละให้น้อง ๆ เรียน แต่ด้วยเหตุผลที่ว่า การไม่มีงานทำ ไม่มีข้าวกิน จะมีเงินให้ลูก ๆ ไปเรียนกันครบทุกคนนั้นค่อนข้างลำบากมาก สาเหตุเหล่านี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในสังคมของประชาชนชาวพม่า ทั้งในระดับครอบครัว สังคม ไปจนถึงระดับประเทศ จากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 3

“ในช่วงที่เดินทางมาประเทศไทย ตอนนั้นอายุ 18 ปี ในครอบครัวมีพี่น้องร่วมกัน 5 คน ครอบครัวมีฐานะยากจน อยากทานอะไร ซื้ออะไรก็ไม่มีเงิน และในช่วงวัยรุ่นอยากได้เสื้อผ้าสวย ๆ ใส่ อยากแต่งตัว อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น และวันหนึ่งทะเลาะกับพ่อ จนเกิดความน้อยใจ จึงเป็นสาเหตุให้มาทำงานในประเทศไทย ซึ่งก็เป็นเวลานานมาก แล้ว เพราะปัจจุบันนี้มีอายุ 40 ปี และได้อยู่กินกับชายไทย มีลูกชายด้วยกัน 2 คน ”

ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า

“รู้สึกกลัวเหมือนกัน แต่ในใจก็คิดว่าสู้ตายเหมือนกัน เพราะถ้าเขา (นายหน้า) มาทำร้ายเราก่อน เราก็จะสู้ด้วย 2 มือเรา เพื่อให้มีชีวิตรอด แต่ก็โชคดีในช่วงที่เดินทางมานั้น ไม่มีเหตุการณ์ที่น่ากลัวที่เกิดขึ้น จึงรู้สึกสบายใจ ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศหญิง อายุ 40 ปี 3 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 4

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เล่าถึงสาเหตุในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยว่า

“อยู่ที่บ้านเกิด อาศัยอยู่กับญาติและปู่ ตั้งแต่อายุ 13 ปี เดิมมีอาชีพขายกาแฟ มีรายได้วันละ 150 บาท ไม่ได้เรียนหนังสือเพราะป่วย มีพี่น้องก็ไม่ได้เรียนหนังสือสภาพบ้านเป็นหลังเล็ก ๆ ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีรถ ไม่มีโทรศัพท์ ส่วนใหญ่เวลาไปไหนมาไหนก็ต้องเดินเท้า เวลาไม่สบายก็ต้องเดินเท้าไปหาหมอและซื้อยามาทานเอง ซึ่งชีวิตค่อนข้างลำบากมาก ”

ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า

“ก็กลัวเหมือนกัน เพราะช่วงแรก ๆ ไม่มีใบอนุญาตทำงาน เพราะให้นายหน้าพาเข้ามา แต่พอได้เรียนรู้จากประสบการณ์ และเพื่อนพม่าเล่าให้ฟัง ก็เริ่มติดต่อ สื่อสารระหว่างคนไทยที่รู้จักและกับนายจ้างที่ใจดี ให้มีกำลังใจในการทำงาน และทำให้สามารถพูดภาษาไทยได้”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

จากการสัมภาษณ์ และด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้พวกเขาและเธอต่างดิ้นรนแสวงหาความอยู่ดีมีสุข ความได้มีชีวิตรอดเพื่อตนเองและครอบครัว จึงจำเป็นต้องทิ้งบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองออกมาเสี่ยงชีวิต และไม่รู้วาทนเองจะประสบพบเจอกับสิ่งใด บางครั้งไม่รู้ว่าจะมีชีวิตอยู่รอดกลับสู่บ้านเกิดได้อย่างไร การหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายอาจจะไม่ได้เป็นคำตอบที่แรงงานพม่าส่วนใหญ่ต้องการมากนัก แต่หนทางไม่มีให้เลือกสำหรับพวกเขาและเธอเท่าไร มีคำพูดจากสามี ภรรยาคนหนึ่งที่ได้ศึกษาได้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นสามีภรรยาที่ค่อนข้างสื่อสารภาษาได้ดีมีความรู้ในระดับหนึ่ง และด้วยความอยากมีชีวิตที่ดี มีเงินเหลือเก็บเพื่ออนาคตที่จะมีชีวิตที่ดีกว่า จึงตัดสินใจเดินทางมาทำงานในประเทศไทย และด้วยความที่ต่างคนต่างมีความรู้บ้าง จึงอาศัยความรู้เหล่านี้ช่วยเหลือแรงงานพม่าด้วยกัน เช่น แนะนำเกี่ยวกับยารักษาโรคพื้นฐาน การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดบรรเทาอาการเจ็บป่วย เป็นไข้ ไม่สบาย ซึ่งสามารถที่จะดูแลแรงงานพม่าด้วยกันเวลาไม่สบายได้ เหตุผลที่เขาและเธอจำต้องย้ายถิ่นฐานบ้านเกิดมาทำงานในประเทศไทยเขาเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 5

“อยู่ที่บ้านถูกรัฐบาลเอารัดเอาเปรียบทุกอย่าง สู้หนีมาเอาชีวิตรอดและอยู่กันตามประสาสามีภรรยาดีกว่า และที่สำคัญไม่มีลูกที่จะต้องให้ห่วงและคอยดูแล”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 36 ปี 25 เมษายน 2553)

เป็นประโยคที่แรงงานพม่าหลบหนีเข้าประเทศไทยลักษณะที่ถูกกฎหมาย ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายเล่าว่า เขาต้องใช้บริการทึ่ครอบครัวมา ดังนี้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ # 6

“ไม่มีข้าวกิน และไม่อยากให้ลูกเมียอดอยาก จนไม่มีชีวิตรอดเพื่อเลี้ยงดูแลลูก ๆ ตนจึงยอมทิ้ง เมีย และลูก ๆ เพื่อหนีมาทำงานส่งเงินกลับบ้านดีกว่าปล่อยให้ทุกชีวิตในครอบครัวอดตายกันทั้งบ้าน”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 37 ปี 25 เมษายน 2553)

พวกเขาและเธอเหล่านี้ต่างไม่สามารถที่จะรู้ชะตากรรมของตนเองว่าจะมีชีวิตรอดถึงประเทศไทยหรือไม่ ก่อนที่จะออกเดินทางมาจากประเทศพม่า จากคำบอกเล่าจากแรงงานพม่า

ด้วยกันเอง จากข่าวทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ต่างๆ ที่เราต่างก็รับรู้หรือแม้กระทั่งการตายอย่างไม่มีญาติมาร้องทุกข์ครั้งแล้วครั้งเล่าของแรงงานพม่า ที่หนีเสียชีวิต เพื่อความอยู่รอด แสดงให้เห็นถึงการดิ้นรนเพื่อแสวงหาความอยู่รอดของชีวิตอาจเป็นเส้นทางเลือกที่ไม่อาจรู้ได้ว่าจะมีชีวิตรอดเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข หรือทุกข์ในชีวิตหรือไม่ นั่นเป็นคำถามที่ทุกคนอดที่จะคิดไม่ได้

จากข้อมูลทั้งหมดที่เขียนมาข้างต้น ผู้ศึกษาได้สรุปว่าประเด็นหลักของการ ย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติจากพม่า ได้แก่ 1) ความยากจน 2) ไม่มีงานทำ 3) ครอบครัวมีพี่น้องหลายคน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นโยบายของรัฐบาลที่ไม่เอื้ออำนวยต่อคนยากจน ส่งผลให้รัฐบาลทหารต้องการผลตอบแทนมากกว่าความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศของตนเอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาด้านการเมืองที่ยังหาบทสรุปให้กับประชาชนไม่ได้ รัฐบาลพม่ามีนโยบายเข้าไปจัดการและควบคุมพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อย่างเข้มข้น อาทิเช่น โครงการโยกย้ายถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Programs) ซึ่งบังคับให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายออกจากที่อยู่เดิม และไม่ได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้ หรือจัดสรรที่อยู่ซึ่งง่ายต่อการควบคุม หรือเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพแย่กว่าที่อยู่เดิม นอกจากนี้ยังมีปฏิบัติการที่เข้าไปจัดการกับชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การเกณฑ์แรงงานหรือไปเป็นลูกหาบให้ทหารพม่า หรือทหารพม่าเข้าไปทำร้ายร่างกายของประชาชนโดยที่กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองใดๆ ได้

จะเห็นได้ว่าแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่แทบจะไม่เคยรู้มาก่อนล่วงหน้าว่าจะได้งานทำประเภทใด อยู่ที่ใด ใครเป็นนายจ้าง หรือแม้แต่เงื่อนไขการจ้างงาน พวกเขาและเธอจะทราบถึงสภาพการทำงานของตนเมื่อไปถึงยังบ้านนายจ้างหรือสถานที่ทำงาน และนายจ้างจะเป็นผู้กำหนดถึงเงื่อนไข ข้อกำหนดการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเงินเดือน ที่พักอาศัย อาหาร การลาป่วย และวันหยุดพักผ่อนตามความพอใจของตนเอง บางคนได้รับอัตราค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและยังต้องทำงานนานกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน หลายคนทำงาน 7 วันต่อสัปดาห์ และไม่ได้รับค่าจ้างทำงานล่วงเวลาจากนายจ้าง ค่าจ้างปกติที่ได้รับจากการทำงานซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 1,500-6,000 บาท/เดือน พวกเขาจะเก็บสะสมไว้ให้ครบจำนวนหนึ่ง เช่น 10,000 บาท แล้วจะอาศัยช่องทางนายหน้าในการส่งกลับบ้านที่ประเทศพม่า การส่งเงินกลับบ้านด้วยตนเอง โอกาสที่จะสูญหายระหว่างทางหรือถูกขูดรีดจากเจ้าหน้าที่ไทยมีความเสี่ยงอย่างมาก

แรงงานพม่ากับการสื่อสารโดยเฉพาะภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงาน แรงงานที่พูดภาษาไทยไม่ได้หรือพูดได้แต่น้อย มักจะถูกนายจ้างใช้ความสามารถในการพูดภาษาไทยเป็นเกณฑ์สำคัญในการตั้งเงินเดือนและในการปฏิบัติตนต่อคนงาน แรงงานข้ามชาติหลายคนต้องประสบกับความยากลำบากในการหางานที่ดี การที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ บางครั้งนำไปสู่การดูว่ากล่าวและถูกทำร้าย เนื่องจากแรงงานข้ามชาติ ไม่สามารถสื่อสารกับนายจ้างได้มากนัก ทำให้นายจ้างหลายรายไม่เข้าใจและเกิดความรู้สึกไม่พอใจแรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติจึงมักถูกนายจ้างด่าทออย่างหยาดคาย ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยอคติทางชาติพันธุ์ประกอบ บางครั้งถึงกับลงมือทำร้ายแรงงานข้ามชาติอย่างรุนแรง บางกรณีจนถึงขั้นเสียชีวิต แรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งไม่น้อยถูกนายจ้างหรือคนในบ้านของนายจ้างข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศ และ/หรือบางครั้งนายจ้างที่เป็นผู้หญิงเองก็เพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่องานที่แรงงานข้ามชาติเข้ามารับจ้างทำงานส่วนใหญ่ถูกจัดให้อยู่ในประเภท 3 ส. คือ สุดเสี่ยง แส่นลำบาก และสกปรก ทำให้แรงงานข้ามชาติต้องทำงานหนักและเสี่ยงที่จะได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม งานบางประเภทเป็นงานที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น งานในภาคเกษตร แรงงานข้ามชาติต้องทำงานกลางแจ้งเป็นเวลานานๆ หลายชั่วโมงและไม่มีความหยุด บางกรณีแรงงานจะถูกใช้ให้ไปทำงานที่ผิดกฎหมาย เช่น ให้ไปตัดไม้ในเขตป่าสงวนซึ่งเสี่ยงต่อการถูกจับกุมโดยนายจ้างจะไม่รับผิดชอบ ใดๆ ทั้งสิ้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

จากประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า สาเหตุที่สำคัญนั้นนอกจากความยากจนแล้วยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นเหตุจูงใจให้แรงงานพม่าเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย เช่น การทำร้าย จับกุม คุมขังผู้ที่คิดเห็นต่างทางการเมือง การเพิ่มกองกำลังทหารในรัฐกะเหรี่ยงและการโจมตีอย่างต่อเนื่องของฝ่ายทหารกับชนกลุ่มน้อย การก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ การสังหาร ทำร้าย ข่มขืนชาวบ้านที่เป็นชนกลุ่มน้อย การบังคับใช้แรงงาน ยึดที่ดิน เรียกเก็บเงิน การไล่ที่ ตัดไฟ และยังเจอวิกฤตความอดอยากในรัฐชิน ค่าใช้จ่ายในการศึกษาก็สูง ที่สำคัญผู้หญิงถูกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์มากขึ้น และหญิงสาวชาวพม่าเองก็ผันตัวเองไปขายบริการทางเพศเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้อาจเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี ได้รับยาต้านไวรัสล่าช้า ระบบสาธารณสุขแย่ ทำให้คุณภาพชีวิตของคนพม่าตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการคุมเข้มประชาชนในการใช้อินเตอร์เน็ต ห้ามสื่อมวลชนรายงานข่าวหรือให้ข่าวที่เป็นปรปักษ์กับรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการไม่อนุญาตให้คนมุสลิมมีเสรีภาพในการแต่งงาน ซึ่งจากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้อาจจะถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวพม่าค่อนข้างสูงมาก ถ้าจะเปรียบเทียบกับที่มีชีวิตอยู่อย่างทนทุกข์ทรมาน ทั้งด้านความคิด ร่างกาย จิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ ชีวิตของพวกเขาและเธอในวันนี้ นั้นอาจจะนับเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ได้เลย แต่ก็ยังมีอีกหลายชีวิตที่จะต้องดิ้นรนเพื่อไขว่คว้าหาความสุข ความสบายใจ สบายกายเพื่อต่อสู้ให้มีชีวิตอยู่เพื่อความหวังแห่งความสุขของพวกเขาได้โดยเฉพาะในบ้านเกิดของพวกเขาเอง

3. ช่องทางในการเดินทาง

ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยจากมีนักวิจัย และนักวิชาการหลายๆ ท่านได้ระบุว่า เมืองชายแดนหลักของประเทศไทยที่เป็นช่องทางของแรงงานชาวพม่าเดินทางลักลอบหลบหนีเข้าประเทศไทยนั้นมีช่องทางในการเดินทางที่แรงงานพม่าต้องใช้เวลาในการเดินทางหรือหาช่องทางในการข้ามแดนมายังประเทศไทย ค่อนข้างลำบาก และหลบ ๆ ซ่อน ๆ จากเจ้าหน้าที่ของฝ่ายทหารพม่าเอง และเจ้าหน้าที่ของประเทศไทย จึงมีหลายช่องทางที่เป็นเส้นทางในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย เส้นทางที่พบมากที่สุด ได้แก่ จุดที่ 1 คือบริเวณสะพานข้ามชายแดนพม่า ตลาดท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดที่ 2 ระหว่างเมืองเมียวดี ประเทศพม่า และข้ามมายังบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จุดที่ 3 บริเวณพื้นที่เกาะสอง ข้ามมาถึงจังหวัดระนอง และจุดที่ 4 จากรัฐมอญถึงอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งบริเวณที่ใช้เป็นช่องทางข้ามแดนนี้มีทั้ง

วิธีการเดินทางทำเข้ามา และนั่งเรือมา หรือมาโดยทางรถยนต์ จากประเด็นนี้เอง ผู้ศึกษาจึงได้สัมภาษณ์แรงงานพม่าในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน ในกรณีที่อพยพมาทำงาน ดังนี้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 7

แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 45 ปี ได้เล่าถึงประสบการณ์ในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย ว่า

“ตอนนั้นอายุ 18 ปี เดินทางมาโดยจ่ายเงินให้นายหน้าจำนวน 5,000 บาท หลังจากนั้นเขาก็พาขึ้นรถตู้ และเป็นเวลากลางคืนจะมองไม่เห็นเส้นทางที่เดินทางมา รู้แต่ว่าผ่านทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อเดินทางเข้ากรุงเทพฯ”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า ไม่ทราบว่าจะตนเองจะถูกนำไปที่ไหนหลังจากเดินทางเข้ามาถึงประเทศไทยแล้ว

“ตอนนั้นไม่รู้หรอก รู้แต่ว่าแรงงานพม่าที่มาด้วยกันจะถูกนำตัวไปพักที่เดียวกันเป็นห้องเล็ก ๆ และถึงเวลาเขาก็จะพาไปส่งตามที่นัดหมาย”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 45 ปี 19 กันยายน 2552)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 8

ส่วนแรงงานพม่าเพศชาย ได้เล่าถึงประสบการณ์ในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย ว่า

“การเดินทางเข้ามาประเทศไทย ช่วงแรกนั้น เดินทางทำเข้ามาใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 1 วันครึ่ง และนั่งเรือต่อไปที่เกาะสมุย จังหวัดภูเก็ต และทำงานอยู่ที่นั่น 2 ปี เป็นช่างทาสี ก่อนจะเก็บเงินและให้นายหน้าพามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น โดยจ่ายเงินให้เป็นค่าตอบแทนจำนวนเงิน 9,000 บาท เขาก็จะพานั่งรถตู้มาส่งบริเวณที่พักแรงงานพม่าที่อยู่ด้านหลังของโรงงานนี้”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า

“ในช่วงที่เดินทางไม่ได้พักที่ไหน เพราะหลังจากเดินทางทำเข้ามา ก็มาต่อขึ้นเรือเลย นอน กิน ที่บนเรือเลย จนกว่าไปถึงจุดที่ส่งแรงงาน ซึ่งก็ไม่รู้จัก”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 9

รายสุดท้ายแรงงานพม่าเพศชาย อายุ 24 ปี ได้เล่าว่า

“ก่อนที่จะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ได้เดินทางจากประเทศพม่าโดยเดินเท้าเข้ามา ก่อน ซึ่งใช้เวลาเดินทาง 1 วัน ครึ่ง กว่าจะมาถึงประเทศไทย ซึ่งในขณะที่เดินทางมานั้นค่อนข้างลำบาก เพราะต้องหลบเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามา เพราะไม่มี

ใบอนุญาต หลังจากนั้น จึงได้สมัครทำงานแถว ๆ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก พอรู้จักคนมากขึ้น รู้เส้นทางมากขึ้น จึงได้จ่ายเงินให้กับนายหน้า เป็นเงิน 15,000 บาท เพื่อมาทำงานในกรุงเทพฯ ก่อนที่จะเดินทางมาทำงานในจังหวัดขอนแก่น”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์เล่าต่อว่า

“ช่วงที่เดินทางมาลำบาก ค่าที่ไหนก็นอนที่นั่น อาศัยต้นไม้ใหญ่ ป่ารก หลบหนีเจ้าหน้าที่รัฐของประเทศพม่าจนกระทั่งเดินทางมาทำงานที่ จังหวัดตาก ก่อน เมื่อรู้เส้นทางในการเดินทางมาทำงานในจังหวัดภาคอีสานก็เดินทางมาทางรถยนต์มาเอง ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 24 ปี 24 สิงหาคม 2552)

จากการสัมภาษณ์จะเห็นว่าลักษณะการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยแตกต่างกัน และประเด็นที่มีความแตกต่างกันในการใช้เส้นทางเดินทางมาทำงานของแรงงานพม่าที่มาทำงานในประเทศไทย เช่น จากคำบอกเล่าแรงงานพม่าเพศหญิง บอกว่าเดินทางมาโดยใช้เส้นทางอำเภอแม่สวด จังหวัดเชียงราย แรงงานพม่าเพศชาย คนหนึ่งเดินทางโดยใช้เส้นทางจากการนั่งเรือมาจากประเทศพม่าถึงเกาะสมุย จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ล้วนแล้วแต่มีอุปสรรคต่อการเดินทางทั้งนั้น เพราะแรงงานจะต้องหลบหลีก เจ้าหน้าที่จับกุม ในจากประเทศไทยและประเทศพม่า และแรงงานพม่าเพศชาย อีกคนหนึ่งเล่าว่า ใช้เส้นทางอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก เป็นที่น่าสังเกตว่าเส้นทางที่แรงงานพม่าใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางมาทำงานนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านค้นพบว่าเป็นเส้นทางที่แรงงานพม่าใช้เป็นเส้นทางหลักในการเข้าประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าได้เล่าถึงชีวิตที่อดอยาก ด้วยน้ำเสียงที่สั่นคลอน และบางคนตาแดงเหมือนจะร้องไห้ ซึ่งผู้ศึกษาเองก็ทั้งสงสารและเกือบจะร้องไห้กับแรงงานพม่าด้วยกัน ถือได้ว่าการสัมผัสโลกใบนี้ในอีกมุมหนึ่งที่ชะตาชีวิตยังไม่จบก็จะต้องดิ้นรนกันต่อไป จะเห็นว่า โลกไร้พรมแดน ทำให้ชีวิตมนุษย์จะต้องเจอสิ่งที่เลวร้ายที่สุดหรือแม้กระทั่งการเสียชีวิตโดยไม่ได้รับาคคนที่เรารักเลย ช่วงเป็นชีวิตที่น่าสงสารของแรงงานพม่าซึ่งในอีกหลายๆ คนก็เจอกับเหตุการณ์เหล่านี้ไม่แตกต่างกัน

การย้ายถิ่นของแรงงานพม่าเข้ามาประเทศไทยนั้น จะมีความเสี่ยงมากถึงขั้นจบชีวิตลงหรือถูกกระบวนค้ำมนุษย์เอารัดเอาเปรียบ พวกเขาและเธอก็พยายามดิ้นรนที่จะเอาชีวิตให้รอดด้วยการลักลอบทำงานทำในตลาดแรงงานไทยที่ต้องแอบแฝง และเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองและการทหารของประเทศไทยก็ผันแปรตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อการลักลอบเข้าประเทศ เช่นจำนวนด่านตรวจที่ต้องผ่าน นโยบายควบคุมแนวชายแดน การกวาดจับของทหาร ตำรวจ และเหตุการณ์อื่นๆ ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดเส้นทาง วิธีการ และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำให้แรงงานข้ามชาติจำเป็นต้องใช้บริการข้ามพรมแดนโดยนายหน้า

ซึ่งเป็นคนที่พาพวกเขาไปยังประเทศไทยได้ สำหรับผู้ที่มีบ้านอยู่ไกลจากชายแดนและต้องการออกนอกประเทศ การเดินทางของคนกลุ่มนี้มักจะใช้เส้นทางอ้อมเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกคุกคามและการสู้รบ และใช้วิธีการเดินทางเท้าเข้าประเทศไทยมากกว่าการใช้นานพาหนะ ส่งผลให้ต้องใช้เส้นทางที่คดเคี้ยวและไกลมากขึ้น หลายคนต้องทนทรมานกับการขาดอาหาร การเจ็บป่วยและสภาวะที่ยากลำบากตลอดการเดินทาง

อาจกล่าวได้ว่าแรงงานพม่าอพยพส่วนใหญ่ไม่อาจหลีกเลี่ยงกระบวนการค้ามนุษย์ได้ กระบวนการนายหน้าติดต่อแรงงานโดยตรงให้ความช่วยเหลือต่างๆ เช่น ติดต่อทำใบอนุญาตในการทำงานให้ ติดต่อนายจ้างที่จะจ้างให้ทำงาน และพร้อมที่อยู่อาศัยในการพักพิง ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกทุก ๆ ด้านให้กับแรงงานโดยเรียกเก็บเงินเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยพบว่าทั้ง 3 กรณีที่ให้สัมภาษณ์ต่างต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากมายมหาศาลเช่น 5,000, 9,000 และ 15,000 บาท เมื่อเทียบกับรายได้ที่เขาได้รับไม่เกินวันละ 100 บาท ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ แรงงานพม่าคนหนึ่งแล้วว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 10

“จ่ายเงินให้พวกนายหน้าไป 15,000 บาท แล้วเขาจะพาเดินทางเข้ามาประเทศไทย และพาไปพักอาศัยที่แรงงานส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาแล้วจะต้องมาพักที่นี่ ก่อนจึงจะถูกส่งให้ไปทำงานกับนายจ้างที่อื่น ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 40 ปี 25 เมษายน 2553)

ภาพที่ 4 เส้นทางที่แรงงานพม่าอพยพเข้ามาทำงานในภาคอีสาน

ซึ่งจากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าทำให้ทราบว่า มีความจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นค่าเดินทางล่วงหน้า เกือบทุกคนไม่เคยได้รับการบอกเล่าล่วงหน้าก่อนว่าค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางทั้งหมดเป็นเท่าใด ยิ่งกว่านี้เจ้าหน้าที่รัฐยังตั้งค่าธรรมเนียมและค่าปรับสารพัดที่สามารถเรียกเป็นค่าธรรมเนียมต่างๆ จากผู้ย้ายถิ่นตลอดเส้นทาง การย้ายถิ่นอย่างไม่มีกฎหมายตามอำเภอใจ ในบางกรณีการเรียกร้องค่าธรรมเนียมและค่าปรับต่างๆ ยังตามมาด้วยคำข่มขู่ หรือการยึดเอกสารแสดงตนจริงๆ ไป การค้นตัว การจับกุม การกักขัง รวมทั้งการส่งตัวกลับประเทศ ดังที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในประเทศพม่า บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ (2550)

การเดินทาง จัดหาที่พัก และการหางานให้ทำ แรงงานที่เข้ามาหางานทำในประเทศไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งนายหน้าเหล่านี้ คนที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าส่วนใหญ่บังก็เป็นคนที่แรงงานรู้จักไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือเป็นคนที่รู้จักกันมาก่อน แต่ได้รับการแนะนำให้ไปติดต่อ หรือนายหน้าเองเป็นผู้ที่เข้าไปชักชวนและเสนองานให้ทำ ซึ่งมีทั้งแบบที่ไปหาถึงหมู่บ้านหรือนัดหมายให้มาเจอกันที่ชายแดน มีแรงงานพม่าหญิงคนหนึ่งเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 11

“จ่ายเงินให้เขา 15,000 บาท แล้วเขาก็พามาที่นี่ ซึ่งก็ไม่ได้รู้จัก และไม่รู้ว่าจะได้เงินค่าแรงเท่าไร จนมาทำงานได้ 4 เดือน ไม่มีเงินเหลือเก็บส่งบ้านเพราะ ได้ค่าแรงวันละ 150 บาท จะต้องจ่ายค่าซื้ออาหารมาทำกินเองวันละ 50 บาทคงเหลือค่าแรงวันละ 100 บาท จะต้องทนให้เขาหักค่าประกันหนี้อีกเดือนละ 200 บาท ก่อนจึงจะนำเงินค่าแรงมาให้”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 26 ปี 19 กันยายน 2552)

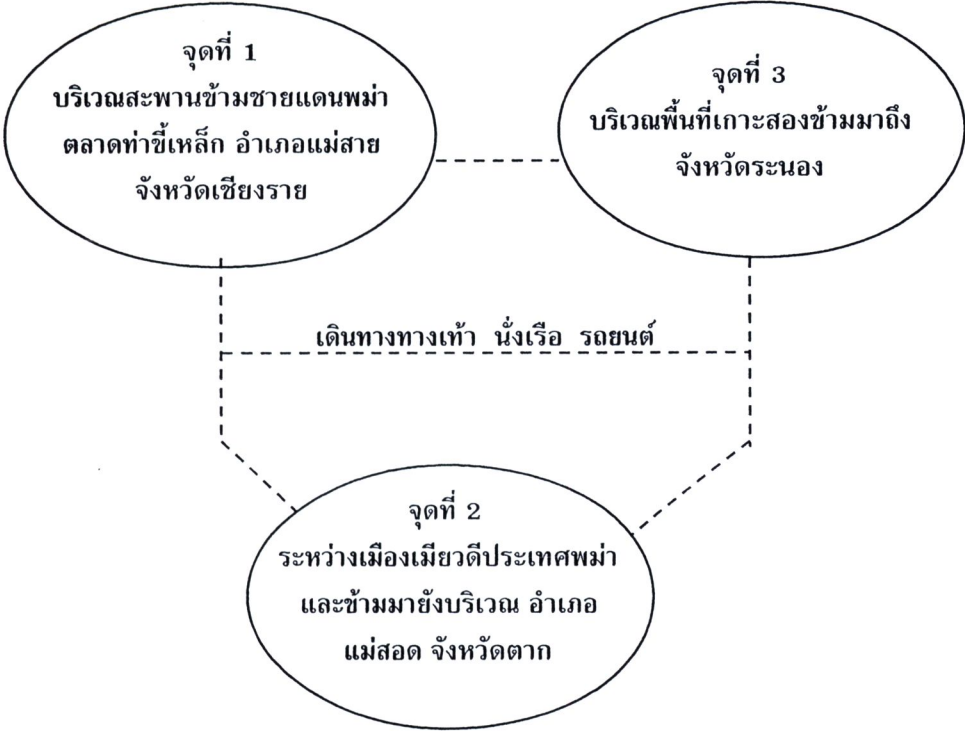
ในขบวนการนายหน้า นายหน้าจะทำงานได้ต้องมีความสัมพันธ์หรือมีความสามารถในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลคนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การจ่ายส่วยค่าผ่านทาง จนถึงการเป็นหุ้นส่วนในการนำพาแรงงานเข้าเมือง หลายครั้งเจ้าหน้าที่รัฐเองเป็นผู้นำแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เดินทางข้ามชายแดน เข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ การจ่ายเงินให้นายหน้าเพื่อหลบหนีเข้าเมืองมาหางานทำได้เป็นหลักประกันความปลอดภัย เพราะแรงงานข้ามชาติต้องเดินทางแบบหลบซ่อนในรูปแบบต่างๆ เช่น ซ่อนตัวอยู่ในรถขนส่งสิ่งของ พืชผักต่างๆ ซึ่งค่อนข้างยากลำบาก อันตรายและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุถึงขั้นเสียชีวิต แรงงานหญิงหลายคนเสี่ยงต่อการถูกข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศจากนายหน้าหรือเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อถูกจับกุมได้ ขบวนการนายหน้าบางส่วนทำหน้าที่เป็นเสมือนพวกค้าทาสในอดีต แรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะผู้หญิงมักจะถูกนายหน้าหลอกไปขายให้แก่สถานบริการ และบังคับให้แรงงานหญิงเหล่านี้ค้าบริการทางเพศหรือขายบริการให้แก่ชาวประมง ที่ต้องออกทะเลเป็นเวลานาน

การจ่ายค่านายหน้าโดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีเก็บเงินโดยตรงที่นายจ้าง และนายจ้างจะหักจากค่าแรงของแรงงานอีกต่อหนึ่ง ซึ่งกลายเป็นข้ออ้างของนายจ้างที่จะไม่จ่ายค่าแรงให้แก่แรงงาน ทำให้หลายกรณีที่ทำงานแล้วไม่ได้รับค่าจ้างเลยและบางครั้งก็ยึดใบอนุญาตการทำงานไว้จนกว่าแรงงานพม่าจะทำงานชดใช้เงินหรือค่าใช้จ่ายๆ ที่เกิดขึ้นให้ครบตามสัญญา ก่อนจึงจะได้รับใบอนุญาต

ผู้ศึกษาได้สรุปเส้นทางที่แรงงานพม่าส่วนใหญ่ใช้เดินทางมาทำงานในประเทศไทย ได้แก่

1. ใช้เส้นทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
2. ใช้เส้นทางจากการนั่งเรือมาจากประเทศพม่าถึงเกาะสมุย จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเส้นทางที่ปัจจุบันกระบวนนายหน้าส่วนใหญ่ใช้วิธีขนส่งแรงงานพม่ามาโดยทางเรือ
3. ใช้เส้นทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนมาก เส้นทางในการเดินทางของแรงงานพม่าจะใช้วิธีการเดินทางมาแตกต่างกัน เช่น เดินทางด้วยทางเท้าเข้า มา ก่อนเมื่อถึงจุดนัดหมายกับนายหน้าก็จะมีวิธีการเดินทางเท้าก็จะใช้วิธีเดินทางด้วยรถยนต์ต่อ หรือ

อาจจะนั่งเรือมาก่อน จึงเดินทางด้วยรถยนต์ บางคนก็นั่งรถยนต์จากประเทศพม่าเดินทางมาตามเส้นทางที่มีจุดตรวจ แต่ก็ผ่านได้อย่างสะดวก เพราะมีเจ้าหน้าที่บางคนจะอำนวยความสะดวกเส้นทางให้ โดยผ่านทางนายหน้า กระบวนการนายหน้าจะมีวิธีการที่หลากหลายรูปแบบในการนำแรงงานพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะนำแรงงานเข้ามาได้ ณ บริเวณที่มีการตรวจสอบคุมเข้มจากเจ้าหน้าที่ ผู้ศึกษาจึงได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการใช้เส้นทางเดินทางสู่ประเทศไทย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงผลการศึกษาช่องทางการอพยพของแรงงานพม่าในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน
ที่มา: กาญจนา เค้าปัญญา, 2552

4. บริบทภูมิหลังของแรงงานพม่าก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มของแรงงานพม่า 25 คน จากกลุ่มตัวอย่างแรงงานพม่า 30 คน พบว่า

4.2.1 **ครอบครัวมีฐานะยากจน** แรงงานพม่าส่วนใหญ่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทยมีความลำบากมาก เพราะส่วนใหญ่ครอบครัวมีฐานะยากจน นอกจากนี้แล้วบางครอบครัวมีอาชีพปลูกผักขาย ก็ต้องเก็บผักที่ปลูกรับประทานไปด้วย เพราะผักที่ปลูกเอาไปขายก็ไม่มีราคามาก บางครอบครัวมีอาชีพจับปลาขาย ก็ต้องจับปลามารับประทานเอง บางครั้งไม่ได้ทานอาหารประเภทอื่นๆ เพราะไม่มีเงินซื้อ ครอบครัวที่ลำบากมากน่าจะเป็นครอบครัวที่มีอาชีพทำนาทำไร่ เพราะนอกจากจะแบ่งให้กับรัฐแล้วจะต้องเหลือเก็บไว้รับประทานเอง ซึ่งเมื่อทำเสร็จก็แทบจะไม่มีกิน บางครั้งก็เอาข้าวแลกกับอาหาร ซึ่งก็ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในแต่ละวัน ส่งผลให้ทุกคนในครอบครัวต่างดิ้นรนช่วยกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด และที่สำคัญบางครอบครัวมีลูกหลายคน มีญาติพี่น้องที่จะต้องเลี้ยงดูแลกันมาก ต่างก็อดมื้อ กินมื้อด้วยกัน ชีวิตพวกเขาและเธอเมื่อพิจารณาแล้ว ความอดอยากความหิว ทำให้ชีวิตทุกชีวิตจำเป็นต้องดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอด ผู้ศึกษายกตัวอย่างของการสัมภาษณ์แรงงานพม่า จำนวน 3 คน ดังนี้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 12

แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 27 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ตัด้าย) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 50 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

“ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทยที่บ้านเกิดนั้น พ่อแม่เป็นกรรมกรฐานะทางบ้านยากจน ไม่มีเงิน ไม่มีข้าวกิน ทุกคนต่างดิ้นรนหาเงินทำ เพื่อให้ได้เงินมาซื้อข้าวกิน ทุกคนจะอดมื้อ กินมื้อ เพื่อให้มีเรี่ยวแรงในการออกไปหาเงินทำในวันต่อไป”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 20 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 13

แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 20 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ตัด้าย) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 60 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

“อยู่ที่บ้านนั้นลำบากมาก พ่อและแม่ทำอาชีพช่างทาสี บ้านมีฐานะยากจน ไม่รวย ปลูกผักกินเอง แต่ก็ขาดเรื่องข้าว บางวันซื้ออาหารทาน บางวันซื้อข้าวทาน ทำให้อุดทานอาหารที่มีข้าว มีข้าวกินไม่มีอาหารเพราะไม่มีเงินซื้อ ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 20 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 14

แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ทอวน) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 60 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

“ที่บ้านพ่อแม่ทำอาชีพจับปลา และตัวเองมีอาชีพเป็นช่างเครื่อง บ้านมีฐานะยากจนมีพี่น้อง 6 คน ชาย 3 หญิง 3 คน บางครั้งต้องอดเพื่อให้คนอื่นหนึ่งอ้อม ถ้าแม่อ้อมลูกก็ไม่ได้ทาน ส่วนใหญ่จะให้ลูก ๆ ทานอ้อมก่อน พ่อแม่ค่อยกินทีหลัง ความลำบากทำให้ต้องดิ้นรนมาหางานทำเพื่อมีเงินซื้ออาหาร ของใช้ที่จำเป็น ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 15

แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 55 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ทำความสะอาดสินค้า) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 60 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

“อยู่ที่พม่าพ่ออายุ 80 ปี แม่อายุ 70 ปี ส่วนตัวเองอายุ อายุ 33 เมีย ปี มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ มีลูกชาย อายุ 4 ปี 1 คน ลูกสาวอายุ 6 ปี 1 คน มีความยากจนเงินไม่พอใช้จ่ายเพราะพ่อแม่มีลูกหลายคน ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 55 ปี 25 เมษายน 2553)

4.2.2 ค่าจ้างต่ำ

นอกจากแรงงานพม่าส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแล้ว การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวในแต่วันค่อนข้างยากลำบากมาก ชีวิตต่างต้องดิ้นรนประกอบกับการซื้อขายของใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันมีราคาที่สูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นค่าใช้จ่ายในแต่ละวันก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน บางครั้งไม่มีเงินจะให้ลูกไปโรงเรียน การเดินทางจะไปไหนมาไหนก็

จะต้องจ่ายค่ารถเมล์/รถโดยสารต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้แรงงานพม่าจะประสบความยากลำบากไม่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้พวกเขาจะต้องเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ทั้งนี้ได้แต่คิดว่าคงจะได้รับค่าแรงที่ดี มีที่อยู่กินไม่เดือดร้อนมาก ก็คงจะอยู่ทำงานได้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 16

แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 40 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ทอวน) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 70 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ในกรณีที่ได้รับค่าแรงต่ำว่า

“อยู่ที่บ้านไม่ว่าจะทำอะไรก็ได้ค่าจ้างถูก ของใช้มีราคาแพง อีกอย่างครอบครัวที่พม่า มีลูก 3 คน ลูก 1 คน ทำงานด้วยกันที่นี่ ไม่ได้เรียนหนังสือ อีก 2 คน อยู่ที่บ้าน เรียนหนังสืออยู่กับสามีชีวิตที่บ้านเกิดลำบากมากไม่มีเงินส่งให้ลูกเรียน จำต้องพามาทำงานด้วย”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 40 ปี 25 เมษายน 2553)

4.2.3 ไม่มีงานทำ ไม่มีเงิน ไม่มีไฟฟ้าใช้

นอกจากจะมีฐานะยากจนแล้ว ประเด็นสำคัญก็คือเชื่อว่าทุกคนในครอบครัวจะไม่มีงานทำ ซึ่งบางคนที่ไม่มีการทำงานส่งผลให้ฐานะที่จนอยู่แล้ว ยิ่งจนลงไปอีก นอกจากนี้ยังเป็นภาระให้กับคนที่มีการทำงาน ที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ในขณะที่งานที่ทำก็ไม่ได้มีค่าตอบแทนที่คุ้มค่า จึงเปรียบเสมือนวงจรที่ไม่มีทางออก และชีวิตของเขาก็จะดำเนินไปแบบนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 17

แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 48 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ทอวน) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 80 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าถึงความลำบากของการไม่มีงานทำ ทำให้ไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากไม่มีเงินจ่ายค่าไฟ และแม้ยามเจ็บไข้ก็ไม่สามารถนั่งรถไปหาหมอได้เพราะไม่มีเงิน

“การเดินทางประกอบกับ ค่าแรงที่พม่าน้อยไม่พอใช้จ่ายไม่มีงานทำเลย และไม่มีไฟฟ้าใช้ บางครั้งไม่มีรถไปหาหมอในยามเจ็บป่วย สามีและลูกอยู่พม่า คิดถึงพวกเขาไม่รู้จะอยู่กันอย่างไรร เพราะตนเองก็มาทำงาน”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 48 ปี 25 เมษายน 2553)

4.2.4 มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย

แรงงานพม่าส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย และการที่ต้องจ่ายเงินซื้ออาหารในราคาที่สูงมากทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย โดยเฉพาะการทำงานที่ได้รับค่าจ้างน้อยในแต่ละวัน และจะต้องซื้ออาหารรับประทานในครอบครัว ก็ไม่พอใช้จ่าย บางครอบครัวมีพี่น้อง บุตร จำนวนมากกว่าการหารับจ้างทำงานก็ไม่พอกับการหาอาหารมาเลี้ยงดูแลกันครบ บางครั้ง ก้ออดมือ กินมือ ไม่มีเงินเหลือเก็บสำหรับใช้ในยามจำเป็นหรือยามเจ็บ ป่วย ดังคำบอกเล่าของ แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 33 ปี ได้เล่าภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 18

แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 33 ปี มีสัญชาติเป็นชาวพม่า พักอาศัยบริเวณที่พักคนงานในสถานประกอบการ มีใบอนุญาต ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ลักษณะงานที่ทำในโรงงาน เป็นกรรมกรฝ่ายผลิต (ทอวน) รายได้ต่อวัน ได้ค่าแรง วันละ 170 บาท รายจ่ายต่อวันซื้ออาหาร วันละ 60 บาท ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย/อยู่ในประเทศ มาครบ 1 เดือน ได้เล่าถึงความลำบากมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายว่า

“อยู่ที่พม่ามีอาชีพเป็นครู แต่รายได้ไม่ดี เงินเดือนที่พม่า 1,000-1,500 บาท ครอบครัวทั้งหมด มี 7 คน มีพ่อแม่ พี่สาว พี่ชาย นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายที่พม่า เดือนละ 1,000-1,500 บาท ไม่พอใช้จ่าย ส่วนตนเองแต่งงานแล้ว มีลูก 1 คน มาอยู่ที่นี่ 2 คนกับภรรยา ส่วนลูกอยู่ที่พม่า อยู่กับพ่อแม่ ไม่ได้ทำงานอะไร พี่ชายมีอาชีพขายของ ตอนนี้ครอบครัวที่อยู่พม่ามีความสุขสบายดี ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 33 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 19

ในทำนองเดียวกันแรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 24 ปี ได้เล่าว่าตนมีภูมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ดังนี้

“ออกจากโรงเรียนได้ไม่นานก็มาทำนา รายได้ไม่พอใช้ หลังจากนั้นก็มาอยู่เมืองไทย ตอนอยู่ที่พม่าอยู่กับยายส่วนแม่ ไปมีแฟนใหม่อยู่ที่ไหนไม่รู้ ตอนนี้อยู่แต่งงานแล้ว มีลูก ชาย 1 คน แยกกันกับสามีแล้ว ส่วนลูกอยู่กับยายที่พม่า ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 24 ปี 25 เมษายน 2553)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการประกอบอาชีพของแรงงานพม่าก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่มีรายได้ไม่แน่นอนกับการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพค้าขาย ค้าขายไม่ค่อยดีด้วยภาวะเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนมีรายได้ ไม่มีเงินมาซื้ออาหาร ซื้อข้าวกิน และยิ่งถ้าเป็นกรรมกรแล้วยิ่งไม่มีเงินใช้พอกับรายจ่ายในแต่ละวัน หาเงินลำบากมาก อาชีพประมง จับ

ปลาในทะเล ปลูผัก และทำนา รับจ้างทั่วไป ช่างทาสี ทำนา ทำไร่ ซึ่งอาชีพต่างๆ เหล่านี้มีรายได้ น้อย ไม่พอเลี้ยงดูคนในครอบครัวได้ และครอบครัวที่มีลูกเยอะ มีญาติมาก ก็ยังต้องดิ้นรนทำงาน หาเลี้ยงทุกชีวิตให้อิ่มกันทุกมื้อก็แทบจะไม่มีแรงทำงาน นั่นเป็นเพราะรัฐบาลไม่มีนโยบายที่จะ ช่วยเหลือประชาชนของตนเองให้มีความสุขบนพื้นฐานของภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่อย่างนี้ แรงงาน พม่าเพศชาย อายุ 25 ปี ได้เล่าถึงความยากลำบากในการประกอบอาชีพก่อนเดินทางมาทำงานใน ประเทศไทย ให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 20

“อาชีพตอนที่อยู่พม่าเป็นกรรมกรรับจ้าง วันละ 2,500 จ๊าด พ่อแม่อยู่ พม่า ทำอาชีพรับจ้าง มีพี่น้องด้วยกัน 2 คน เป็นผู้ขายหมด ลักษณะบ้านที่อยู่เป็น บ้านไม้ ที่บ้านเลี้ยงไก่ ปลูผักกิน ไม่มีเงิน”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 25 ปี 25 เมษายน 2553)

การเป็นกรรมกรรับจ้างที่พม่านั้นมีรายได้ที่ต่ำมากในกรณีนี้ไม่เกินวันละ 100 บาท ในขณะที่ครอบครัวมีด้วยกัน 4 คน ทำให้เขาต้องดิ้นรนปลูผัก เลี้ยงไก่ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายใน การซื้ออาหาร

เช่นเดียวกับแรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 45 ปี ได้เล่าชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก ก่อนเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ดังนี้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 21

“อยู่ที่พม่าเป็นช่างเย็บผ้าและรายได้ไม่พอกับรายจ่าย”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 45 ปี 25 เมษายน 2553)

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการที่รายได้ไม่เพียงพอและ ประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อยนั้น ทำให้เขาต้องจากบ้านจากเมืองมาทำงานหากินในประเทศไทย แต่ ไม่พบเลยว่าเขาจะกล่าวอ้างอิงไปถึงการบริหารของรัฐบาลที่ขึ้นราคาข้าวของ ค่าครองชีพที่เป็นอีก ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการผลักดันให้เขาเหล่านี้ต้องเดินทางออกนอกประเทศพม่า

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า จากการศึกษากุมิหลังชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานพม่าก่อน เดินทางมาทำงานในประเทศไทย พบว่า แรงงานพม่าส่วนใหญ่ จำนวน 21 คน จากจำนวนแรงงาน พม่าที่สัมภาษณ์ ทั้งหมด 30 คน พบว่า ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่มีงานทำ ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ วันละ 1,000 จ๊าด/คน (คิดเป็นเงินบาทในประเทศไทยประมาณ 25-30 บาท) ซึ่งเมื่อเทียบกับ ค่าแรงที่ได้รับในประเทศไทย โดยเฉลี่ยวันละ 181 บาท ก็สามารถเห็นความแตกต่างที่ชัดเจนนั้น คือการทำงานในประเทศไทยทำให้เขาได้รับค่าแรงที่มากกว่า ชีวิตความเป็นอยู่ดีกว่าบ้านเกิดของ แรงงานพม่าเอง จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าส่วนใหญ่ ตอบว่าได้รับค่าแรงมากกว่าอยู่พม่า แต่ ถ้าเทียบค่าแรงงานในพื้นที่อื่นๆ จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน ยังจ่ายค่าแรงน้อยกว่าจังหวัดอื่นถ้า

เทียบกับการทำงานที่มีจำนวนชั่วโมงเท่ากัน หรือทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงขึ้นไป ก็จะได้รับเงินค่าล่วงเวลา ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย คนหนึ่ง เล่าว่า

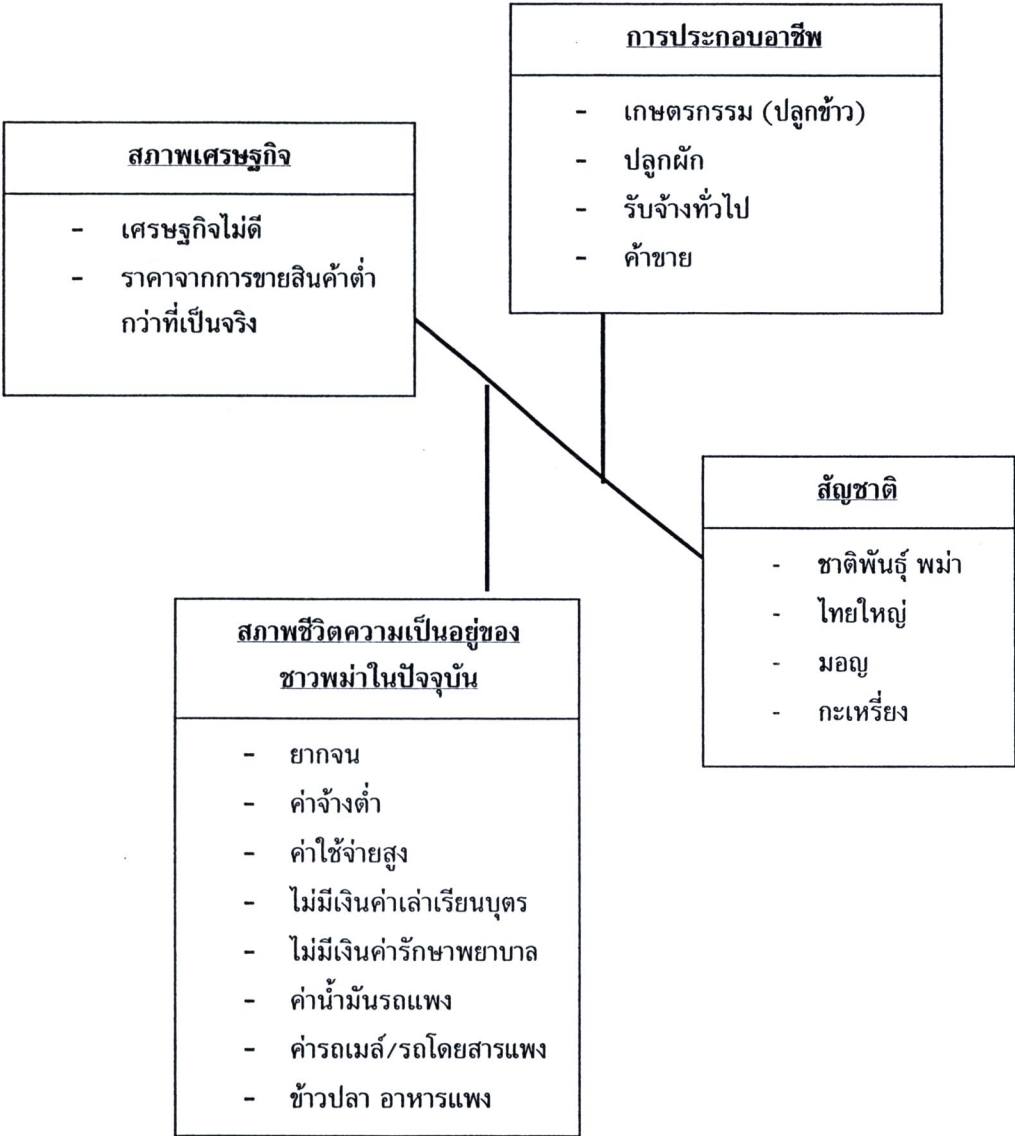
แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 22

“ถ้านายจ้างเลิกจ้าง เขาก็จะย้ายไปทำงานที่อื่นแทน และจะเก็บเงินเยอะๆ เพื่อเดินทางกลับบ้านเกิด ถ้ากลับตอนนี้ก็ไม่มีเงิน กลับไปก็อดตาย และถ้าจะกลับมาทำงานที่ประเทศไทยอีก ก็ไม่มีเงินมา”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 26 ปี 25 เมษายน 2553)

คำบอกเล่าที่แรงงานพม่าได้ให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษา ทำให้สามารถสรุปประเด็นการย้ายถิ่นของแรงงานพม่าส่วนใหญ่ได้ว่าการย้ายถิ่นของพวกเขาและเธอต่างมีปัจจัยมาจากแรงผลักดันในประเทศพม่าคือความยากจนให้เกิดการย้ายถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็มีปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทยก็คือค่าตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน หรือค่าแรงที่มากกว่า นั่นเอง

จากข้อมูลดังกล่าวผู้ศึกษาได้สรุปแผนภูมิเพื่อแสดงให้เห็นถึงบริบทและภูมิหลังชีวิตแรงงานพม่า ที่ส่วนใหญ่แล้ว มีสภาพความเป็นอยู่ในประเทศของตนเองไม่แตกต่างกันมากนัก แรงงานพม่าต่างประสบปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวันที่จะต้อง อดมื้อ กินมื้อ ดิ้นรนเพื่อหารายได้ หาอาชีพเพื่อให้ได้เงินมาซื้อข้าว ปลา อาหารกิน และที่สำคัญไม่มีงานทำ ปัจจัยทางคุณภาพชีวิตแทบจะไม่ได้สัมผัสเลย ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แสดงบริบทและภูมิหลังชีวิตแรงงานพม่าที่บ้านเกิด
ที่มา: กาญจนา เค้าปัญญา, 2552

5. การดำเนินชีวิตประจำวันในสถานที่ทำงานและนอกสถานที่ทำงานของแรงงานพม่าใน จังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน

5.1 ในสถานที่ทำงาน

5.1.1 ชีวิตประจำวันของแรงงาน

จากการสังเกตพฤติกรรมของแรงงานพม่าที่เป็นเพศชายหลังจากเลิกเวลาทำงานแล้ว จะแต่งตัวตามสบายคือส่วนใหญ่ในช่วงที่ไม่ได้ทำงานจะสวมใส่รองเท้าที่ทำจากฝ้าย ใส่เสื้อเชิ้ตคอตั้งสีขาว ที่เรียกว่า แลกะโดง บางคนก็ใส่เสื้อยืดลักษณะเป็นเสื้อกั๊ก สวมรองเท้าแตะคิ๊บ แรงงานที่เป็นเพศชายจะสวมใส่รองเท้าใหม่ ใส่เสื้อเชิ้ต แลกะโดง สวมเสื้อนอกที่เรียกว่า ไตโป่ง อิงจี๋ สวมหมวกที่เรียกว่า คองบอง ซึ่งทำด้วยผ้าไหมสีอ่อน และ สวมรองเท้าคิ๊บที่เป็นกำมะหยี่ สิ่งหนึ่งที่แรงงานพม่าเพศชายชอบมาก และขาดไม่ได้เลยคือการเคี้ยวหมาก พลุ เป็นประจำ ชีวิตหลังเลิกงานบางคนชอบนั่งเคี้ยวหมาก และพูดคุยกันสอบถามกันถึงความอยู่ดี สบายหรือไม่สบายในแต่ละวัน แรงงานบางคนเอาเงินที่ได้จากการทำงานมาซื้อเหล้า (สุรา) หรือภาษาอีสานพูดว่า เหล้าขาว 40 ดีกรี ที่จะมีฤทธิ์ของสุราแรงมากหรือพูดอีกทีก็คือดื่มแล้วเมาหลับแบบไม่ตื่น มาดื่มกินหลังเวลาเลิกงาน แล้วที่นำแปลกก็คือดื่มเท่าไรก็ไม่เมา ซึ่งแรงงานพม่ามักจะจับกลุ่มดื่มกินบริเวณพื้นที่พักอาศัย พฤติกรรมเหล่านี้มีให้เห็นบริเวณที่พักอาศัยแรงงานพม่าตนเอง มีคำพูดแรงงานพม่าคนหนึ่ง พูดว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 23

“ไม่มีเงินส่งบ้านหรือเพราะเอามาซื้อเหล้ากิน และซื้อหมาก พลุ เคี้ยวหมาก ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

อีกมุมหนึ่งของแรงงานพม่าที่เป็นเพศหญิง มักสวมใส่ชิ้น กับเสื้อผ่าอก ซึ่งเรียกว่า หยั้งชิงจี๋ หรือ เสื้อป้ายอก ซึ่งเรียกว่า หยั้งโพอิงจี๋ ส่วนรองเท้าจะเป็นรองเท้าคิ๊บ นิยมสวมชิ้นไหมลายตะขอเรียกว่า โจจีเจ้ฉะมี้ คือชิ้นที่ทอด้วยกระสวย 100 กระสวยขึ้นไป สวมเสื้อผ่าอกหรือป้ายอก ที่ทำด้วยไหม และจะต้องมีผ้าคลุมไหล่ ที่เรียกว่า ปะหว่า ซึ่งจะทอด้วยไหมหรือไม่ก็ตัดเย็บด้วยผ้าลูกไม้ และมักจะมุ่นมวยผม ให้ความสำคัญต่อเส้นผม แรงงานพม่าที่เป็นเพศหญิงจึงชอบที่จะไว้ผมยาว ในยามแต่งกายสวยๆ สำหรับรองเท้าจะสวมรองเท้าคิ๊บที่ทำด้วยกำมะหยี่ และชอบสวมรองเท้าแตะ

เครื่องประดับที่มีชื่อมากที่สุดของแรงงานพม่าคือ ตะนะคา ตะนะคา นั้นเป็นไม้หอมชนิดหนึ่ง ในร้านค้าที่ขายของชำจะเห็นว่ามีสินค้าที่รับมาจากประเทศพม่าเอง นำเข้ามาขายให้กับแรงงานพม่าด้วยกัน โดยเฉพาะ แป้ง หมาก พลุ เครื่องปรุงบางชนิด ที่หาไม่ได้ในประเทศไทย ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันส่วนมาจะมีขายในร้านค้าบริเวณที่พักอาศัยของแรงงานพม่าในสถานประกอบการ จะเห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ ราคาค่อนข้างแพงจากเดิมที่ขายที่ประเทศพม่าเอง เนื่องจากร้านค้าได้บวกราคาค่าขนส่งไปในราคาสินค้าหรือของใช้พวกนั้นแล้ว

ส่วนแรงงานพม่าที่เป็นเพศหญิงส่วนใหญ่นิยมใช้ ตะนะคา ซึ่งจะทาตะนะคาหลังจากอาบน้ำเป็นประจำ ทาบริเวณใบหน้าทั้งสองข้าง วิธีใช้ตะนะคานั้นไม่ยาก เพียงฝนท่อนตะนะคา กับแผ่นหิน โดยใส่น้ำลงไปเล็กน้อยและฝนเพียงเบาๆ ก็จะได้แป้งน้ำตะนะคา ทาตะนะคาจะมีกลิ่นหอมกรุ่น ช่วยให้เย็นสบายตัวและให้ความรู้สึกสดชื่น ดังคำเล่าจากแรงงานพม่าหญิงคนหนึ่งว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 24

“ถ้าทาแล้วจะช่วยให้ใบหน้าไม่ร้อนเวลาทำงาน และทำให้ผิวหน้าขาว”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิงอายุ 25 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานเพศหญิงพม่ามักใช้ตะนะคาทุกวัน เพราะเชื่อว่าจะช่วยให้ผิวนุ่มเนียนยิ่งขึ้น ในช่วงที่ทำงานมีอากาศร้อน ก็จะทาแป้งตะนะคาไว้ก็จะช่วยให้ใบหน้าไม่ร้อนและให้ความชุ่มชื้นหรือตลอดเวลา การแต่งหน้าทำผม จะมีอยู่ที่ร้านขายของชำในที่พักอาศัยของแรงงานพม่า และมีสินค้าที่ขาย ประเภท อาหาร ผัก เครื่องปรุงอาหาร และของใช้ที่จำเป็น ซึ่งแรงงานพม่าส่วนใหญ่จะชอบซื้อ เพราะราคาไม่แพงมาก และที่สำคัญถ้าไม่ซื้อที่ก็หาซื้อลำบากเพราะออกนอกโรงงานไม่ได้เลย

ในแต่ละวันจากการทำงานที่หนัก เงินน้อย อดมื้อ กินมื้อ และถูกเอารัดเอาเปรียบทุกอย่าง ทำให้บางคนคิดถึงบ้าน คิดถึงพ่อแม่ พี่น้อง ลูก เมีย คนที่รักทุกคนที่อยู่บ้านเกิด ดังนั้นเมื่อผู้ศึกษาสอบถามถึงประเด็นนี้ แรงงานพม่าส่วนใหญ่จะไม่ค่อยกล้าที่จะเปิดเผย นั้นเป็นเพราะยิ่งพูดก็เหมือนถูกตอกย้ำถึงความโหยหา ความรักความห่วงใยจากคนใกล้ชิด ซึ่งพวกเขาเองก็ยิ่งคิดถึงบ้านเกิด เป็นแรงกดดันอย่างหนึ่งที่จะต้องสู้เพื่ออดทนทำงานเก็บเงินส่งบ้าน เพื่อให้หลายๆ ชีวิตที่รอคอยอยู่ที่บ้านเกิดได้กินอิ่ม และมีความสุขบ้าง พวกเขาไม่ต้องการอะไรมากนัก นอกจากความจริงใจ และไม่เอารัดเอาเปรียบมาก และที่สำคัญได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกับแรงงานไทย ซึ่งพวกเขาก็พร้อมทำงานอย่างเต็มที่ ขยันและอดทนได้ทุกอย่าง ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์แรงงานพม่า เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2553 โดยใช้วิธีจัดสนทนากลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มๆ ละ 10 คน ผ่านทางล่าม ที่ช่วยแปลภาษาให้ประจำกลุ่มละ 1 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากผู้ช่วยวิจัย 2 คน ประจำกลุ่ม โดยใช้คำถามที่เข้าใจง่าย แปลง่าย เพื่อให้ได้รับคำตอบจากแรงงานพม่าได้อย่างสมบูรณ์ โดยให้แรงงานพม่าเล่าและตอบคำถามทีละคน การเล่าตอบทีละคนบางครั้งผู้ศึกษาจะได้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในคำถามที่ว่า ชีวิตความเป็นอยู่จากการทำงานของท่านเป็นอย่างไร ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้สรุปประเด็นที่สำคัญจากแรงงานพม่า จำนวน 12 คน จากจำนวนแรงงานทั้งหมด 30 คน สรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1) ลักษณะงานที่ทำ

ส่วนใหญ่แรงงานพม่าที่เดินทางมาทำงานในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสานเป็นแรงงานที่ใช้กำลังกายมากกว่ากำลังสมอง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกรรมกรโดยใช้แรงกายมากกว่าทำงานอย่างอื่น แรงงานส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานมากกว่า ลักษณะงานที่ทำ เช่น ช่อม

อวน ทอวน ปะอวน ทำความสะอาดพื้นที่โรงงาน เป็นต้น ซึ่งแรงงานพม่าที่ทำงานในลักษณะนี้ นายจ้างฯ จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการจัดทำเอกสาร เช่น หนังสือเดินทาง บัตรประกันสุขภาพ บัตรอนุญาตทำงาน ตร.38/1 เป็นต้น โดยแรงงานพม่าส่วนใหญ่ยินยอมให้นายจ้างหักค่าใช้จ่ายเหล่านี้จากค่าแรงที่ได้รับในแต่ละวัน บางครั้งแรงงานพม่าต้องอดมื้อ กินมื้อประทังชีวิต ในช่วงระยะแรก ซึ่งพวกเขาและเธอลำบากมาก ๆ ไม่มีเงินเหลือเลย แรงงานบางคนเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 25

“ทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น รู้สึกเหนื่อยมาก เลิกงานกลับบ้านก็นอนพักผ่อนเลย ไม่มีกิจกรรมอื่นๆ ที่จะทำ เพราะไม่มีแรงที่จะทำต่อ”
(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่า ส่วนใหญ่พบว่า จะทำงานตำแหน่งงานที่ทำลักษณะแตกต่างกัน โดยแบ่งหน้าที่การทำงานตามความสามารถ และความรู้ ทักษะฝีมือที่มี เช่น สามารถทอแหวน ตัด้าย ปะอวน เป็นกระบวนการผลิตแหวน และรับจ้างทั่วไป เป็นคนทำความสะอาด โต๊ะ ล้างชาม เป็นพ่อครัวทำอาหาร พนักงานเสิร์ฟ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งสามารถซ่อมเครื่องได้ ก็ จะซ่อมเครื่องในโรงงาน หรือทำความสะอาดพื้นที่ของโรงงานก็ทำได้ ตามความสามารถของแต่ละคน โดยผู้ประกอบการจะคัดเลือกแรงงานพม่าแต่ละคนให้ทำงานตามความถนัดและมีประสบการณ์ในการทำงานนั้น ๆ มาก่อน ซึ่งแรงงานพม่าบางคนได้เล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 26

“ทำงานตำแหน่งตัด้าย งานที่ทำไม่หนัก สบายๆ พอดีๆ ทำงานร่วมกับคนไทยก็ไม่มีปัญหาอะไร มีปัญหาด้านภาษาแต่ก็จะฟังพาลำให้ช่วยเหลือ”
(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศชาย อายุ 38 ปี 25 เมษายน 2553)

ในทำนองเดียวกันกับแรงงานพม่าเพศหญิง ที่ทำงานได้รับค่าจ้างลักษณะเป็นรายเดือนแต่คิดค่าแรงเทียบกับค่าที่ได้รับเป็นรายวัน เล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 27

“ในช่วงของการทำงานเริ่มเข้าทำงานเวลา 08.30 ได้ทำความสะอาด โต๊ะ ม้านั่ง ให้เรียบร้อย เก็บถ้วย ชาม จาน ไปไว้ที่ล้างให้เรียบร้อย ดูแลความสะอาดบนโต๊ะอาหารไม่ให้สกปรก ซึ่งถ้าในวันหยุดก็จะพาลูกชายมาทำงานด้วย เพื่อร่วมงานก็ใจดี ไม่ว่าอะไรมีความสุขกับการทำงานดี”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศชาย อายุ 37 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 28

อีกรายหนึ่งแรงงานพม่าเพศชาย ได้เล่าถึงชีวิตในช่วงที่อยู่ในสถานที่ทำงานว่า

“ก่อนที่จะออกมาใช้ชีวิตนอกสถานที่ทำงานโดยอาศัยคนไทยที่จ้างให้เลี้ยงวัวอยู่แถวๆ ใกล้กับที่พักแรงงานพม่า ได้ทำงานในโรงงานมาก่อน เข้าทำงานเวลา 08.00 และเลิกงานเวลา 17.00 น. เหนื่อยมาก และได้ค่าแรงวันละ 150 บาท ซึ่งตอนนั้นเริ่มคิดแล้วว่างานทำข้างนอกโรงงาน จนมารู้จักกับคนไทยใจดี จึงขอมาอยู่ด้วย และทำงานรับจ้างทั่วไป ได้ค่าจ้างวันละไม่ต่ำกว่า 200 บาท ซึ่งมีความสุขมากกว่า ถึงแม้ว่าจะไม่มีใบอนุญาต และหลบเจ้าหน้าที่แต่ก็ยินดีที่จะทำงานรับจ้างทั่วไป เพราะได้ค่าแรงมากกว่า และเป็นอิสระมากกว่าอยู่ในโรงงาน”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่า เพศชาย อายุ 35 ปี 25 เมษายน 2553)

2) ความสุขในการทำงานของแรงงานพม่า

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าในสถานที่ทำงาน ต่างก็ให้คำตอบที่เหมือนกันอยู่หนึ่งอย่างนั่นก็คือ นายจ้างส่วนใหญ่ในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสานใจดี ให้ที่พัก อาหาร เสื้อผ้า เงิน ซึ่งรวมไปถึงการดูแลเมื่อป่วย เจ็บ ไข้ ในขณะที่ทำงาน ซึ่งการดูแลที่ได้รับนั้นจะแตกต่างจากแรงงานภาคเกษตรกรรม เพราะต้องทำงานในพื้นที่เจอกับอากาศทุกรูปแบบ เช่น อากาศร้อน อากาศหนาว ฝนตก ก็ต้องทำงานในท่ามกลางแสงแดด ไม่ได้ทำงานในโรงงาน ชีวิตความเป็นอยู่ก็ลำบาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติในโรงงานอุตสาหกรรมนั้นมีการดำรงชีวิตประจำวันที่ดีกว่าแรงงานในภาคเกษตรกรรมค่อนข้างเยอะมาก แต่ก็ถือว่าปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่นายจ้างมีให้กับลูกจ้างเป็นการตอบแทนนอกจากค่าแรง และแตกต่างกันในลักษณะการทำงานและผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าการจ่ายค่าแรงที่สูงหรือต่ำกว่ากัน

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่า พบว่า ส่วนใหญ่ในช่วงที่ทำงานเวลาเจ็บป่วย ไม่สบาย หน้ามืด ตาลาย เป็นลม ท้องร่วง อาการเหล่านี้ ทำให้เจ็บป่วยกะทันหันในช่วงที่ทำงาน ทางผู้เป็นเจ้าของกิจการจะจัดห้องพยาบาลให้ดูแลจนหายก่อนเข้าทำงานใหม่ หรือถ้าไม่หายก็จะส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล โดยให้แรงงานพม่าที่พูดภาษาไทยได้เป็นผู้นำตัวไปรักษา จนกว่าจะสามารถกลับมาทำงานได้ตามปกติ และในช่วงทำงานมีความสุข ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับแรงงานคนไทย แต่จะไม่สื่อสารหรือพูดกันไ้เพราะต่างคนต่างไม่รู้ภาษาที่พูด ทางโรงงานก็จะมีล่ามช่วยแปลภาษาให้ในระหว่างการทำงานทั้งนี้เพื่อให้พนักงานทุกคนทำงานร่วมกันได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าบางคนได้เล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 27

“มีความสุขในการทำงานดี มีเพื่อนร่วมงานเป็นคนไทยแต่คุยกับคนไทยไม่รู้เรื่อง”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 30 ปี 25 เมษายน 2553)

และอีกรายเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 28

“ทำงาน มีเพื่อนร่วมงานเป็นคนไทย แต่สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 32 ปี 25 เมษายน 2553)

บางคนเล่าว่าที่พักของเขาที่อยู่ไม่ต้องจ่ายที่พักเพราะทางโรงงานจัดหาที่พักให้ เล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 29

“ค่าที่พักไม่ได้จ่าย ค่ารักษาพยาบาลก็ไม่ได้จ่าย ทางโรงงานออกให้”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 33 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าเพศชายอีกคนหนึ่งเล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 30

“การใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยเป็นปกติดี อยู่กินฟรี นอนห้องนอนใหญ่ แยกห้องนอนกับผู้ชาย เวลาไม่สบายเจ้านายพาไปหาหมอ และบางครั้งก็เดินไปซื้อของใกล้ๆ ที่ร้าน”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 34 ปี 25 เมษายน 2553)

3) ค่าแรงที่ได้จากการทำงาน

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่า พบว่า ส่วนใหญ่อยากได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นเพราะค่าที่ได้น้อยเกินไป ไม่พอใช้ ได้ เฉลี่ยประมาณวันละ 181 บาท แต่จะต้องซื้อข้าวกินเอง ทำอาหารกินเอง ประมาณวันละ 63 บาท และเงินที่ได้ต้องแบ่งไว้เก็บเพื่อจะได้ส่งเงินกลับบ้าน และเวลาจำเป็นที่จะต้องใช้จ่าย แรงงานพม่าบางคนได้เล่าถึงเรื่องค่าไว้ว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 31

“เริ่มทำงาน เวลา 09.00-11.00 น. งานไม่หนักมาก รายได้วันละ 170 บาท ไม่ค่อยพอใช้ นายจ้างไม่ค่า”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 34 ปี 25 เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 32

“ทำงานรับจ้างทั่วไปมีหน้าที่ทำความสะอาดโต๊ะอาหารที่ร้านอาหาร ได้รับค่าแรงวันละ 170 บาทซึ่งก่อนเริ่มทำงานนั้นจะต้องจ่ายค่าค้ำประกันในการทำงานเป็นเงิน 5,000 บาท ซึ่งในขณะที่ทำงานนั้น ได้รู้จักกับคนไทยคนหนึ่ง และได้ยืมเงินจำนวน 5,000 บาท เข้าทำงาน โดยผ่อนชำระคืนเป็นรายเดือนหรือถ้ามีค้อยจ่ายคืน จากการที่ทำงานขยันอดทน จึงทำงานมาได้จนถึงปัจจุบัน ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิงอายุ 45 ปี 19 กรกฎาคม 2552)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 33

“ส่วนมากที่เคยทำงานมา ก็ดีไม่มีเรื่องทะเลาะกับคนไทย แต่อยากทำงานแล้วได้เงินเยอะ ๆ จะได้เก็บและส่งเงินให้ทางบ้าน ซึ่งช่วงนี้ไม่มีเงินเก็บ และไม่ได้ส่งทางบ้านนานแล้ว ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 40 ปี เมษายน 2553)

อย่างไรก็ตามชีวิตประจำวันในสถานที่ทำงานของแรงงานชายและแรงงานหญิงชาวพม่าต่างก็ได้ทำงานตามความถนัดจากประสบการณ์ของตนเอง และมีความสุขในการทำงาน การทำงานที่ขยันอดทน ไม่ชอบพูด แต่อยากรู้จักมากกว่า การยิ้ม และทักทายระหว่างแรงงานพม่าด้วยกันเป็นเรื่องปกติ แต่สิ่งที่พวกเขาและเธออยากสื่อสารได้มากที่สุดคือพูดภาษาไทยได้บ้าง และมีเพื่อนเป็นคนไทยที่พูดกันรู้เรื่องบ้าง มีเพื่อนเป็นคนไทยเยอะ ๆ และที่สำคัญอยากได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นเพราะเมื่อเทียบกับการซื้ออาหารทำกินเองแล้วไม่มีเงินเหลือเก็บเท่าไรนัก

5.1.2 นอกสถานที่ทำงาน

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์แรงงานพม่าที่อยู่นอกสถานที่ทำงาน จำนวน 25 คน จากจำนวนแรงงานพม่าทั้งหมด 30 คน พบว่า แรงงานพม่าที่มีความสามารถ และความรู้ทักษะฝีมือที่มีในการทำอาหาร ทำความสะอาด ชักผ้า ทำงานบ้าน ช่างฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างทาสี ช่างซ่อม ผู้ประกอบกิจการจะให้จัดอบรมให้พอสมควร สิ่งที่ผู้วิจัยได้สอบถามแรงงานนั้น ในช่วงเวลาทำงานเหนื่อยหรือหน้ามืด ตาลาย เป็นไข้ เป็นลม สุขภาพไม่แข็งแรงทำงานไม่ได้หรือเจอกับการทำงานหนักเกินไป ไม่มีเวลาพักผ่อน ซึ่งแรงงานพม่าส่วนใหญ่ก็เล่าว่า มีบ้างตามธรรมดาของการทำงาน เหนื่อยก็พัก และไม่สบายก็จะมีห้องพยาบาลของโรงงานที่จัดไว้ให้ หรือถ้าไม่สบายมากก็จะมีแรงงานพม่าที่พูดภาษาไทย สื่อสารได้ดีเป็นผู้พาไปโรงพยาบาล ผู้สัมภาษณ์ได้สรุปประเด็นจากการสอบถามแรงงานพม่า เมื่อท่านทำงานเสร็จแล้ว ท่านใช้เวลาว่างทำอะไรบ้างผ่านทางล่ามที่ช่วยแปลภาษาในช่วงหลังเลิกจากการทำงานเสร็จแล้วมีกิจกรรมที่ชอบทำอะไร โดยแยกสรุป ดังนี้

1) กิจกรรมสันทนาการ

จากการสัมภาษณ์ แรงงานพม่าพบว่า ส่วนใหญ่แล้ว เมื่อเลิกจากการทำงานจะมีเวลาพักผ่อน กิจกรรมที่ร่วมกันมากที่สุดคือ เล่นกีฬา ฟังเพลง ดูทีวี นอนพักผ่อน และบางคนก็เลี้ยงสัตว์ ปลุกผักไว้รับประทานเองใกล้กับบริเวณที่พักอาศัย เพราะแรงงานจะต้องทำอาหารกินเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน บางครั้งก็ออกไปเดินเล่น เก็บของป่ามาทำอาหาร เช่น ผัก ปลาตามบ่อน้ำใกล้ที่พัก นอกจากนี้ยังมีการนั่งดูทีวีร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในบริเวณร้านค้าที่ขายของชำในบริเวณที่พัก แรงงานบางคนชอบที่จะนอนพักผ่อนเก็บแรงไว้ทำงานมากกว่าทำกิจกรรมอย่างอื่น แรงงานพม่าได้เล่าถึงการพักผ่อนหลังเลิกงานไว้ดังนี้

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 34

“หลังจากเสร็จการทำงานแล้วก็จะเล่นนัดชกกันกับเพื่อนชาวพม่า อาบน้ำ ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 37 ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 35

“กินข้าว แล้วก็เข้านอน ไม่ได้ออกไปไหนเลย ไม่กล้าเข้าไปในเมืองกลัว คนไทย กลัว ตำรวจจับ ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 43 ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 36

“หลังเวลาเลิกงาน ก็จะแวะซื้ออาหารไปทานกับลูกที่บ้านช่วงระยะแรกจะเช่าอยู่กับเพื่อบุคคลคนไทยที่มีอาชีพเป็นแม่ครัว เขาจะทำงานตอนกลางวัน ส่วนตอนกลางคืนก็จะนอน การใช้ชีวิตร่วมกัน ก็มีปัญหบ้างที่บางครั้งพูดจากันไม่รู้เรื่องทำให้ทะเลาะกัน จนในที่สุดก็แยกออกมาเช่าอยู่คนเดียวกับลูกชายจะสบายใจกว่า ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 34 ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 37

“ในช่วงเวลาที่ไม่ได้รับจ้างก็จะนอนพักผ่อนและเลี้ยงวัว และไปช่วยทำความสะอาดห้องแถวที่เปิดให้แรงงานพม่าไปเช่า ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 35 ปี กันยายน 2552)

โดยภาพรวมผู้ศึกษาสังเกตถึงพฤติกรรมของแรงงานพม่าในขณะสัมภาษณ์ พบว่าแรงงานพม่าส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สถานประกอบการคัดเลือกให้ในการให้ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ครั้งนี้ ซึ่งทำให้บางประเด็นคำถามที่ผู้ศึกษาสอบถาม แรงงานเองก็ไม่กล้าที่จะให้คำตอบมากนัก ที่คำตอบส่วนใหญ่จะคล้าย ๆ กัน เช่น เพิ่งจะเดินทางมาทำงานในประเทศไทยได้เพียง 4

เดือน ยังไม่มีเงินเก็บออม ที่พักอาศัยคับแคบเนื่องจากอยู่ด้วยกันหลายคน คำตอบเหล่านี้ แรงงานพม่าจะตอบอย่างมั่นใจ แต่ในประเด็นอื่นๆ ผู้ศึกษาจะใช้วิธีสังเกต แบบมีส่วนร่วม เพื่อหา คำตอบจากพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมโดยล้อม คำถามที่ตอบบางครั้งแรงงานเองไม่กล้าตอบใน สิ่งที่พบเจอมากนักเนื่องจากกลัวว่านายจ้างจะเลิกจ้าง สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปจึงอยู่ในช่วงการ ปรับตัวกับการใช้ชีวิตในสถานประกอบการ เช่น เวลาทำงานในโรงงาน การทำอาหารกินเอง การ อยู่ร่วมกับแรงงานพม่าที่มาอยู่ก่อนและหลัง และรายได้ที่ได้รับเป็นรายวัน ซึ่งเงินที่ได้มาส่วนใหญ่ นำมาซื้ออาหารกินเอง เพราะไม่สามารถออกไปซื้อข้างนอกโรงงานได้ จึงมีร้านค้าในโรงงานที่มี แรงงานพม่านำมาขายให้กลุ่มแรงงานพม่าด้วยกันเอง สินค้าที่นำมาขายได้แก่ แป้งทาหน้า ผัก เครื่องปรุงอาหาร เครื่องดื่มทุกชนิด เป็นต้น

ชีวิตของแรงงานพม่าหลังจากเวลาเลิกงานแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่โรงงาน และมีกิจกรรมทำร่วมกัน เช่น เล่นกีฬา ฟังเพลง ดูทีวี นอนพักผ่อน และอาจจะเลี้ยงสัตว์ หรือปลูก ผักรับประทาน ผักที่ชาวพม่านิยมบริโภคกันและชอบกินอยู่บ่อยๆ คือ ใบกระเจี๊ยบแดง ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ผักชี ใบบัวบก กะหล่ำปลี ผักกาดหอม และที่เป็นพืชกินผลได้แก่ กินหัว กินเหง้า มี อาทิ มะเขือยาว มะเขือเทศ แตงกวา แตงร้าน น้ำเต้า มะรุม ลูกเนียง หัวผักกาด มันฝรั่ง หวยก กล้วย หน่อไม้ แครอท และถั่วนานาชนิด และแรงงานพม้ามักจะใช้น้ำมันเกลือ หัวหอม และ กระเทียมเป็นเครื่องปรุงหลัก และใช้ซิง ตะไคร้ ผักชี ใบแมงลัก ใบมะขาม มะนาวหลวง ผงกะหรี่ พริก น้ำปลา ซออิ้ว ปลาแร่ กะปิ ถั่วเน่า และปลาแห้งเป็นเครื่องปรุงเสริมตามชนิดของอาหาร ซึ่ง ร้านขายของชำได้ซื้อมาไว้ขายให้กับแรงงานพม่าที่พักอยู่ในโรงงาน เนื่องจากแรงงานพม่าจะต้อง ทำอาหารกินเอง โดยซื้อจากร้านค้าที่อยู่ในบริเวณโรงงาน ไปประกอบการทำอาหารกินเอง ซึ่งเป็น ค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เพราะได้ค่าแรงเฉลี่ยวันละ 181 บาท จ่ายค่าซื้ออาหารมาทำอาหารกินเองไปวัน ละประมาณ 63 บาท บางครั้งก็ไม่เหลือเงินเลย ซึ่งสิ่งที่พวกเขาเล่าว่าจะต้องอดมือ กินมือ ที่อยู่ พม่านั้น กลับเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับอยู่ในประเทศไทย เพราะยังได้ทานอ่อม มีเงินเหลือเก็บ บ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับอดอยาก เหมือนอยู่ที่บ้านเกิด

2) การส่งเงินกลับบ้าน

จากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าส่วนใหญ่พบว่าในการส่งเงินกลับบ้านให้ครอบครัว พ่อ แม่ ญาติ พี่ น้อง สามี ภรรยา และลูกๆ ที่อยู่ประเทศพม่านั้น มีวิธีส่งเงินอยู่หลายวิธี เช่น ส่งผ่านนายหน้าที่คอยไปส่งให้โดยจะคิดค่าธรรมเนียมต่อครั้งจำนวน 1,000 บาท ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ จำนวนเงินที่จะฝากส่งด้วย และการโอนเงินผ่านธนาคาร โดยให้ญาติพี่น้องเบิกจากตู้เอทีเอ็มใน ประเทศไทยแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลของพม่า จากการสัมภาษณ์ในจำนวนเงินที่จะต้องส่ง ให้ญาติพี่น้องนั้น แรงงานพม่าจะเก็บออมไว้ให้มีจำนวนเงินมากพอที่จะฝากส่ง และยอมที่จะจ่าย ค่านายหน้าให้ผู้ไว้วางใจมากที่สุด เป็นผู้นำส่งให้ เช่น จำนวนเงิน 2,000-3,000 บาท 5,000-6,000 บาท และ 6,000-10,000 บาท ซึ่งจำนวนเงินเหล่านี้แรงงานพม่าจะต้องอดทนเก็บออมใช้จ่าย เท่าที่จำเป็นเพื่อเก็บเงินให้กับครอบครัวที่อยู่พม่า บางครั้งพวกเขาและเธอต่าง ๆ ยอมอดมือ กิน พอ่อม ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น จึงจะเหลือเงินส่งกลับบ้าน' เหมือนกับคำพูดแรงงานพม่าคนหนึ่งแล้วว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 38

“เคยส่งเงินกลับบ้านในช่วงที่ทำงานอยู่เกาะสมุย ได้ค่าแรงมาก วันละ 290 บาท และประกอบกับได้ทำ โอทีจึงได้ค่าแรงเพิ่ม และได้ส่งเงินกลับบ้านให้ภรรยาและลูก ๆ โดยส่งทางธนาคารที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เวลาส่งจะมีคนมาดำเนินการให้เขาจะคิดบริการ คือส่งเงิน 1,000 บาท ต้องจ่ายค่าบริการในการส่งจำนวน 50 บาท ซึ่งถือว่าแพงมาก ถ้าคนไหนส่งเยอะก็จะได้เสียเยอะ ส่วนมากจะเก็บเงินไว้เยอะ ๆ แล้วค่อยส่งทีเดียว”

ทำนองเดียวกันแรงงานพม่าเพศชาย เล่าว่า

“ส่งเงินให้พี่น้องที่บ้านแล้ว 2,000- 3,000 บาท ส่งผ่านระบบธนาคารทหารไทย”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชายอายุ34ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 39

“ส่งเงินกลับบ้าน 2 เดือนครั้ง ประมาณ 4,000 –5,000 บาท โดยร่วมกันส่งทั้งสามีและภรรยา ส่งผ่านทางธนาคาร”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิงอายุ37ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 40

“ส่งเงินกลับบ้าน 3 เดือนครั้ง ส่งประมาณ 10,000 บาท โอนเงินผ่านธนาคาร ส่งให้พ่ออายุ 72 ปี แม่อายุ 65 ปี”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ40ปี เมษายน 2553)

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 41

“ส่งเงินกลับบ้านประมาณ 6 เดือนครั้ง ประมาณ 12,000 บาท โดยผ่านธนาคาร”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ39 ปี เมษายน 2553)

สำหรับแรงงานพม่าที่จะต้องส่งเงินกลับบ้านให้กับครอบครัวที่รออยู่ประเทศพม่านั้น ส่วนใหญ่จะใช้วิธีส่งทางธนาคารโดยจะรวบรวมเงินที่ได้ ส่งกลับบ้านประมาณ 1-2 เดือน ต่อครั้งเนื่องจากการส่งเงินแต่ละครั้งมีค่าธรรมเนียม ในการฝากนายหน้าให้ส่งให้ ซึ่งกรณีที่แรงงานพม่าเพิ่งจะเดินทางมาทำงาน ส่วนแรงงานที่ทำงานเป็นเวลานานแล้ว จะสามารถส่งเงินเองโดยผ่านทางตู้เอ ทีเอ็ม ซึ่งจะใช้โทรศัพท์โทรบอกทางบ้านให้มากดเงินได้ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างชายแดนไทยและพม่า ซึ่งชาวพม่าสามารถเดินทางไปกลับประเทศได้อย่าง

สะดวก และเดินทางมากตเงินสดและนำไปแลกเป็นสกุลเงินของประเทศพม่าอีกครั้งหนึ่ง จากคำบอกเล่าของแรงงานพม่า คนหนึ่ง บอกว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 42

“ถ้าส่งแต่ละครั้งแพง ถ้าส่ง 1,000 บาท ต้องจ่ายค่าธรรมเนียม 50 บาท จึงต้องเก็บเงินเยอะ ๆ ก่อน จะส่งครั้งเดียว ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 39 ปี เมษายน 2553)

ด้วยเหตุผลนี้แรงงานพม่าส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ติดต่อกับครอบครัว นั้นมาจากพื้นที่สภาพครอบครัวที่อยู่พม่า ไม่มีความสะดวก เช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีรถ ไม่มีธนาคารที่จะเบิกเงิน ซึ่งมีความเสี่ยงสูงที่จะถูกขบวนการนายหน้าโกงค่าแรงและเงินที่ฝากส่ง หลายคนพยายามจะเก็บเงินเป็นก้อนและรอส่งครั้งเดียว และหลายคนก็กลัวว่าอีกหลายชีวิตที่รอคอยเงินที่จะนำไปซื้ออาหาร ข้าว ยารักษาโรค ที่บ้านจะอดยาก จึงจำยอมเสี่ยงที่จะผ่านกระบวนการต่างๆ ที่เงินค่าแรงของเขาและเธอจะถึงคนที่พวกเขาจะให้ในแต่ละเดือน ความคับแค้น ความอดทนต่อความเสี่ยงต่างๆ ทั้งชีวิตและทรัพย์สินของพวกเขาที่มาขายแรงงานนั้น มันเป็นเรื่องที่อนาคตไม่อาจจะบอกได้เลยว่า จะมีชีวิตที่ดีหรือมีความสุขในบางวันที่จะมีชีวิตรอดกลับไปอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัวที่บ้านเกิด ดังคำพูดของแรงงานคนหนึ่ง ว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 43

“ทำงานยังไม่นาน ยังไม่ได้ส่งเลย เพราะรายได้ที่ได้มาก็ต้องซื้ออาหาร ข้าว และของใช้ที่จำเป็น ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 39 ปี เมษายน 2553)

ผู้ศึกษา ได้สังเกต และดูพฤติกรรมของแรงงานพม่าที่อาศัยในบริเวณพื้นที่พักอาศัย การอยู่รวมกันในชุมชน และในพื้นที่ห้องที่ใช้สำหรับนอนพักเอาแรงก่อนเดินทางไปทำงานต่อนั้นโดยสภาพแวดล้อมภายในโรงงาน มีที่พักของแรงงานพม่าที่สร้างลักษณะมุงด้วยหญ้าแฝก มิใช่ไม้เป็นวัสดุในการก่อสร้าง ดูจากสภาพเป็นที่พักที่ถูกสร้างขึ้นมานานมาก เพราะใบหญ้าแฝกเป็นสีดำแห้งดูเหมือนจะล้วยหล่นลงมาเมื่อมีลมพัดแรง ถ้าวันไหนฝนตกหนักแรงงานพม่าคงจะหนาวเหมือนกัน ซึ่งเป็นบริเวณที่พักใกล้โรงงานมากที่สุด ที่พักอาศัยบริเวณพื้นที่ด้านหลังของโรงงานจะมีอาคารที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ แบ่งเป็นห้องสี่เหลี่ยม ที่ไม่ใหญ่มากนัก หลังคามุงด้วยกระเบื้องและสังกะสี แรงงานพม่าที่มีฝีมือทางช่างไม้ ช่างปูน จะถูกเกณฑ์มาใช้แรงสร้างที่พักแห่งนี้ เพื่อให้แรงงานพม่าอยู่รวมกันได้ประมาณ 4-5 คนต่อห้อง สภาพที่นอนที่ไม่มีเสื่อ ไม่มีหมอน แต่พวกเขาและเธอก็สามารถอยู่รวมกันได้โดยไม่มีความวุ่นวายและทะเลาะกัน นั้นอาจเป็นเพราะชีวิตที่เคยอดยาก อดทน ทรมานมาเหมือนกันจึงต่างคนก็ต่างรู้ที่จะเรียนรู้ชีวิตเอาตัวรอดเพื่อมีชีวิตที่ดีกว่า นั้นอาจจะไม่ใช่ชีวิตที่ดีเฉพาะพวกเขาและเธอ แต่หมายถึงอีกหลายชีวิตที่รอคอยความหวังจากพวกเขาที่รออยู่บ้านเกิดของพวกเขาเอง

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงไม่สบาย จะมีหัวหน้าแรงงานพม่าที่เป็นทั้งผู้ชาย และผู้หญิงคอยดูแลและนำส่งโรงพยาบาล ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าคนหนึ่ง เล่าว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 44

“ที่บ้านเกิดไม่มียารักษาโรค ไม่มีหมอรักษา เพราะไม่มีเงินจ่ายค่ายา อยู่ที่นี่ มีนายจ้างที่ดูแลเมื่อยามไม่สบายก็รู้สึกดี มีความสุข”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศหญิง อายุ 40 ปี เมษายน 2553)

ชีวิตแรงงานพม่าในสถานประกอบการนั้นมีความสุขในระดับหนึ่ง ถึงแม้จะอยู่กันอย่างคับแคบ แต่ก็ยังดีกว่าการอยู่อย่างไม่มีความหวังที่บ้านเกิด ส่วนการช่วยเหลือและอยู่ร่วมกันแรงงานพม่าต่างตอบว่ามีความสุขดี ไม่มีปัญหาอะไร ช่วยเหลือกันดี นายจ้างดูแลสวัสดิการต่าง ๆ ให้พอสมควร

โดยภาพรวมแรงงานพม่าต้องการทำงานเก็บเงินเยอะ ๆ ถึงจะกลับประเทศพม่า เพราะถ้าจะมาทำงานในประเทศไทยอีกครั้งนั้น ค่อนข้างจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และอาจจะไม่มีงานทำก็ได้ ดังนั้นในช่วงที่อยู่ในประเทศไทยจะตั้งใจทำงานมาก เพื่อให้ นายจ้าง จ้างทำงานต่อ และเพิ่มค่าแรงให้มากขึ้น บางกรณีไม่อยากจะกลับเพราะเดินทางมาอยู่ประเทศไทยนานแล้ว ประมาณ 40 ปี มีลูกที่เกิดกับชายไทย 2 คน ซึ่งอาจถือได้ว่าลูกเขามี 2 สัญชาติ ถ้ามีการจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถตรวจสอบสัญชาติได้

3) สาธารณูปโภคในที่พักอาศัย

จากการศึกษาโดยการใช้วิธีสนทนากลุ่ม และใช้ลุ่มแปลภาษาพม่าในขณะสัมภาษณ์ร่วมกับกลุ่มพม่า จำนวน 30 คน เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2553 นั้น สิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็น มีหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของแรงงานพม่าในโรงงานค่อนข้างจำกัดพื้นที่ เพราะโรงงานมีการจัดระบบที่พักอาศัยไว้หลายระดับ โดยแบ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่เดินทางมาหลายสัญชาติ แยกเป็นบ้านพักแรงงานชายที่ยังไม่แต่งงาน บ้านพักแรงงานหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน และบ้านพักแรงงานที่มีครอบครัวแล้ว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโรงงานจะต้องมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะติดตามมา เช่น การทะเลาะวิวาท การมีรักร่วมเพศ การตั้งครรภ์ระหว่างทำงานซึ่งยังไม่ครบตามสัญญาจ้างอาจจะถูกเลิกจ้าง การป้องกันการติดเชื้อจากโรคภัยต่างๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้โรงงานจะต้องรับภาระในการดูแล รักษา นับว่าเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขและมีค่าใช้จ่ายสูงมากต่อแรงงานหนึ่งคน และดูจากสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย และที่พัก ใน 1 ห้องนั้น จะมีแรงงานพม่าพักอาศัยด้วยกันหลายคน เช่น 3-4 คน และที่สำคัญแรงงานพม่าที่มีความรู้ด้านช่างไม้ ช่างปูน ก็จะถูกคัดเลือกให้เป็นแรงงานที่จะต้องสร้างอาคารที่พักให้แรงงานพม่าด้วยกัน ในช่วงเดือนเมษายนที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางเข้าไปสัมภาษณ์แรงงานพมานั้น เป็นช่วงที่น้ำสำหรับอุปโภค บริโภคไม่มี แรงงานจะต้องรอให้รถเข็นน้ำของบริษัทไปส่ง ณ จุด พื้นที่อาบนำรวมกันของแรงงานพม่า ซึ่งค่อนข้างคับแคบมาก และที่สำคัญบ่อน้ำที่เคยกักขังน้ำไว้ใช้ ที่มีขนาดใหญ่ใหญ่มากนั้น ไม่มีน้ำและแห้งหมด ส่วนห้องน้ำที่ใช้อาบน้ำ จะใช้อาบรวมกันทั้งชายและหญิง สิ่งที่สำคัญอย่าง

หนึ่งที่แรงงานพม่าใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปทำงานนอกจากการเดินเท้าก็คือ จักรยาน และรถจักรยานยนต์ และเดินเท้า มีร้านค้าในชุมชนของที่พักแรงงาน มีสิ่งของที่สามารถเลือกซื้อได้ตามใจ แต่จากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าบอกว่า ที่นี้ขายของแพงมาก แต่ก็ก็ต้องซื้อกิน เพราะออกนอกโรงงานไม่ได้ ดังคำพูดของแรงงานพม่าเพศชาย คนหนึ่งพูดว่า

แรงงานพม่าผู้ให้สัมภาษณ์ 45

“ถ้าออกไปจากโรงงานกลัวคนไทย กลัวตำรวจจับ”

(สัมภาษณ์แรงงานพม่าเพศชาย อายุ 28 ปี เมษายน 2553)

อย่างไรก็แล้วแต่ ร้านค้าแห่งนี้ก็เป็นจุดที่รวมแรงงานมานั่งพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วม ในวันที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปสัมภาษณ์นั้นสังเกตได้ว่าแรงงานพม่าจับกลุ่มกันดูโทรทัศน์ รายการต่าง ที่ดูได้แก่ ข่าวการเมืองที่พม่า ชกมวย ดูละคร ซึ่งจะมีแรงงานพม่าที่อยู่ในโรงงานมาหลายปีเป็นผู้แปลภาษาให้ฟัง เพราะบางครั้งแรงงานพม่าก็จะดูรายการทีวีที่เป็นคนไทยแสดง และดูหนัง ฟังเพลงที่ประเทศพม่าบ้าง เพราะร้านค้าแห่งนี้จะติดจานดาวเทียมที่รับสัญญาณได้หลายช่อง

สภาพที่พักอาศัยในสถานที่ทำงานค่อนข้างคับแคบ น้ำที่ใช้อาบ และใช้ดื่ม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ยังไม่เพียงพอ ไฟฟ้าที่ใช้ทางโรงงานได้ติดตั้งไฟฟ้าให้ใช้ได้ทุกห้อง และติดตั้งล้อมรอบบริเวณของโรงงาน ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นแรงงานพม่าใช้รถจักรยานยนต์ (ใช้เท้าถีบ) รถจักรยานยนต์ ขับขี่ระหว่างที่พักและโรงงานซึ่งมีใช้มากพอสมควร สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์มากที่สุดน่าจะเป็นการสร้างที่พักอาศัยของแรงงานพม่า ซึ่งมีการปลูกสร้างเพิ่มขึ้นมากจากวันที่ผู้ศึกษาได้มาสำรวจพื้นที่เมื่อเดือนกันยายน 2552 และได้เข้ามาสัมภาษณ์จริงในเดือนเมษายน 2553 สังเกตได้ว่าการสร้างที่พักให้แรงงานพม่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และจากคำบอกเล่าของแรงงานพม่าว่า “เป็นที่พักของแรงงานพวกชาวมอญ และกะเหรี่ยงที่มาใหม่” นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่โรงงานแห่งนี้ได้รับแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทนแรงงานไทยที่ไม่ทำเนื่องจากมีค่าแรงต่ำเกินไป ส่วนใหญ่ในโรงงานแห่งนี้จะมีแรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานที่เป็นคนไทย

4) การอยู่ร่วมกันในชุมชน (ผู้ที่เกี่ยวข้อง)

ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานพม่ากับชุมชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ด้วยตนเองและผลการศึกษาพบว่า แยกเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

ผู้สัมภาษณ์ได้มีโอกาสได้สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีความชำนาญพิเศษในเรื่องของแรงงานต่างด้าวข้ามชาติ ว่าการจ้างแรงงานต่างด้าวเข้าทำงานในประเทศไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดอีสานนครของภาคอีสานในประเด็นที่ได้ไปตรวจสอบการยื่นขอต่อใบอนุญาตทำงานของแรงงานพม่าในสถานประกอบการ การดำเนินการต่อใบอนุญาตทำงาน แยกเป็น 2 ประเภทคือ 1. แรงงานพม่า ที่พิสูจน์สัญชาติได้ มีใบอนุญาต จำนวนทั้งหมด 1,102 คน 2. แรงงานพม่า ที่พิสูจน์สัญชาติไม่ได้ จำนวนทั้งหมด 1,604 คน โดยทางนายจ้างมีความตั้งใจและให้ความร่วมมือในการให้แรงงานพม่าดำเนินการพิสูจน์สัญชาติและทำใบอนุญาตทำงานเป็นอย่างดี บางครั้งหน่วยงานราชการได้ออกไปให้บริการถึงพื้นที่โรงงานทั้งนี้เพราะว่าถ้าให้นายจ้างพาแรงงาน

พม่ามาทำใบอนุญาตเอง อาจจะไม่สะดวกในหลายเรื่องๆ เนื่องจากปริมาณจำนวนแรงงานพม่ามีจำนวนมาก ซึ่งอาจจะวุ่นวายในการจัดทำเอกสาร ทางส่วนราชการถือว่าเป็นการดีที่นายจ้างให้ความร่วมมือกับทางราชการ เพราะเวลามีปัญหาต่างๆ ส่วนใหญ่แล้ว นายจ้างจะเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้น นายจ้างจะพยายามให้แรงงานของตนได้พิสูจน์สัญชาติและทำใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย

แรงงานพม่าจะได้รับสิทธิความคุ้มครองจากนายจ้างที่เป็นคนไทย เพราะส่วนใหญ่จะใจดีมากๆ ไม่ค่อยจะทำร้ายแรงงานต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็น พม่า ลาว กัมพูชา นอกเสียจากว่าจะมีเรื่องเงินหรือค่าตอบแทนที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือตกลงกันไม่เข้าใจตั้งแต่แรกเริ่มการทำงาน อย่างเช่น ชาวแรงงานลาวผ่านนายจ้าง ที่อำเภอชุมแพ นี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งคือมีเรื่องค่าแรงงานที่ตกลงจ้างกัน ไม่เข้าใจกัน แต่ในประเด็นนี้ถือว่าสำคัญ เพราะปกตินายจ้างก็ต้องการผลกำไรในทางธุรกิจ ส่วนแรงงานก็ต้องการค่าแรงงานที่สูงๆ จึงทำให้ไม่เข้าใจกัน เกิดความกดดันและถึงขั้นฆ่าตัวตายตามมา

ในเรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานพม่าที่พักอาศัยในสถานประกอบการ ความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานลาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม ในจังหวัดอื่นๆ ของภาคอีสาน ซึ่งจะพบว่าแรงงานลาวจะอยู่กินกันค่อนข้างลำบาก เพราะอยู่กันเป็นแบบครอบครัว ส่วนแรงงานที่ทำงานเป็นกรรมกรในโรงงานถือว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีในระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็มีที่พักที่เป็นสัดส่วนมากกว่า ส่วนแรงงานลาวลักษณะที่พักเป็นเตนท์ ในส่วนของค่าแรง ก็แตกต่างกันมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนายจ้างที่จะตกลงค่าแรงตั้งแต่แรก ก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ส่วนนายจ้างที่เป็นผู้ประกอบการมีทุนมากกว่า ก็จะจ่ายค่าตอบแทนสูงกว่านายจ้างที่ประกอบธุรกิจภาคเกษตรกรรม

ในเรื่องผลกระทบที่มีต่อแรงงานไทย ประเด็นของแรงงานข้ามชาติในปัจจุบัน เป็นปัญหาในระดับโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐฯ เองก็มีปัญหาแรงงานของเม็กซิโก ประเทศญี่ปุ่น ก็ประสบปัญหาแรงงานในประเทศของเขาเองนั้นเลือกงาน จึงได้จ้างแรงงานไทยไปทำงานแทน ซึ่งหลายๆ ประเทศก็จะเจอปัญหาเรื่องแรงงานเหมือนกันหมด หรือเราอาจจะกล่าวได้ว่าปัญหาแรงงานข้ามชาติเป็นเรื่องที่ทุกประเทศประสบปัญหา และถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านนี้ค่อนข้างจะต้องเป็นคนที่อดทนมาก และจะต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้นเพื่อป้องกันการร้องเรียน ในประเด็นต่างๆ ที่จะตามมาได้

ประเด็นแรงงานไทย ในเขตพื้นที่อีสาน ส่วนมากมักจะเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือ ต่างประเทศ เพราะถือว่ามียาได้ที่ดีกว่า แต่ก็ไม่ได้แตกต่างจากแรงงานประเทศอื่นๆ นั่นก็คือ การถูกเอารัดเอาเปรียบในค่าแรง สิทธิมนุษยชนหรือสุขภาพอนามัย และกระบวนการค้ามนุษย์ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นกับแรงงานทุกประเทศ ดังนั้น ถ้าเทียบระหว่างแรงงานไทยกับความตั้งใจ ความอดทน ความขยันก็จะสู้กับแรงงานพม่า ลาว กัมพูชา ไม่ได้เนื่องจากแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ จะมีความขยันในการทำงาน นายจ้างไทยก็ชอบ และประกอบกับมีค่าจ้างที่จะต้องจ่ายไม่สูงมากนัก ซึ่งถ้ามองเชิงธุรกิจ นายจ้างย่อมต้องการผลกำไรมากกว่าการขาดทุน ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่นายจ้างมักจะจ้างแรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานไทย

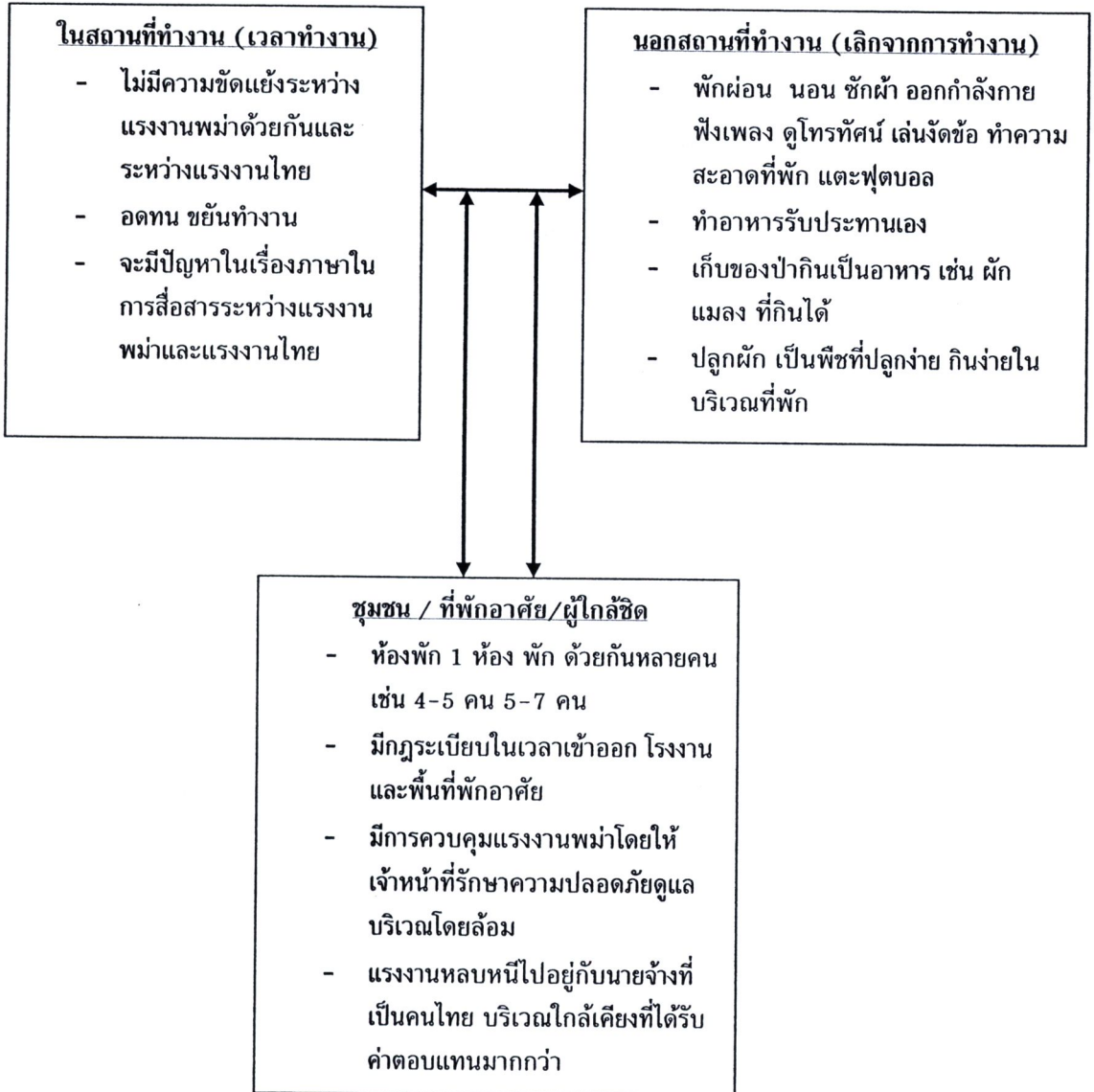
ผู้สัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลแรงงานต่างด้าว และได้สัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันมีแรงงานพม่ามาทำงานที่โรงงานจำนวนประมาณหนึ่งพันกว่าคน และมาทำงานประมาณคนละ 1-2 ปี ก็กลับบ้านแล้ว หรือไม่ก็เดินทางไปทำงานในที่ที่ดีกว่า บางครั้ง แรงงานพม่ายังทำงานไม่ครบสัญญา ก็ขอกลับบ้านก่อนก็มี ด้านที่พักอาศัย โรงงานจัดที่พักให้โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่า มีบริเวณที่ให้พักผ่อน เวลาไม่สบายก็จะมีหัวหน้าแรงงานชาวพม่าที่พูดภาษาไทยได้คอยดูแลและรายงานมายังฝ่ายผู้ดูแลแรงงานต่างด้าว เพื่อนำส่งไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล ส่วนในเรื่องอาหาร แรงงานพม่าส่วนใหญ่จะซื้ออาหารแล้วนำมาทำกินเอง ในพื้นที่โรงงาน สิ่งอำนวยความสะดวกทางโรงงานก็จะมี ไฟฟ้า น้ำ ร้านอาหาร พื้นที่ออกกำลังกาย แต่ไม่อนุญาตให้ออกนอกพื้นที่โรงงาน เพราะโรงงานจะต้องรักษากฎระเบียบให้ถูกต้องตามกฎหมายแรงงานต่างด้าว

ผู้สัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์กับแรงงานไทยที่เคยทำงานร่วมกับแรงงานพม่า ว่า ความสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนร่วมงาน เป็นอย่างไร แรงงานไทย ที่ทำงานร่วมกับแรงงานพม่า เป็นอย่างไร แรงงานไทยจะชมเพื่อนร่วมงานที่เป็นแรงงานพม่าว่า เขาเป็นคนขยันนะ มาแต่เช้า ตั้งใจทำงาน อดทน พูดน้อยแต่เร็ว ฟังไม่ค่อยจะรู้เรื่อง แต่อยู่ด้วยกันทุกวันก็ชินแล้ว ข้อดีอีกอย่างหนึ่งก็คือเขาไม่ชอบนิจทา ว่าร้ายใคร เพราะนิสัยโดยรวมนอกจากตั้งใจทำงานแล้ว เขาไม่ค่อยพูดหรือถึงรู้ว่าคนไทยทำงานเป็นอย่างไรก็ไม่นิจทาว่าร้ายใคร นั่นเป็นข้อดีที่ทำให้ชอบนิสัยของเขา เป็นคำบอกเล่าจากแรงงานไทยที่ทำงานร่วมกับแรงงานพม่า

ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ คนในชุมชนและอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับแรงงานพม่า ได้เล่าถึงเรื่องราวของแรงงานพม่าในเขตพื้นที่โรงงานใกล้ที่พักอาศัย ว่าแรงงานพม่าที่อยู่นาน ๆ จนสามารถพูดภาษาไทยได้นั้น เขาไปหากินที่อื่นแล้ว คงเหลือคนพม่าที่มาใหม่ แต่ก่อนนี้มีแรงงานพม่าเยอะมาก เวลาเลิกงานประมาณ 5 โมงหรือ 6 โมงเย็นจะมีแรงงานพม่าทั้งชายและหญิงออกมาหาเก็บผัก หรือมานั่งเล่นแถวนี้อยู่บ่อย ๆ ซึ่งส่วนมากจะพูดภาษาไทยไม่ได้เลย ฟังก็ไม่รู้เรื่อง เขาก็อยู่กันอย่างนั้นแหละ ส่วนเราก็อยู่ของเรา บ้านพักบริเวณนี้มีด้วยกัน 3 ลักษณะ ก็คือ 1) บ้านพักแรงงานพม่าหญิงที่ยังไม่แต่งงานจะอยู่แถวหนึ่ง 2) บ้านพักแรงงานพม่าชายก็จะอยู่อีกแถวหนึ่ง และ 3) ส่วนที่เป็นครอบครัวก็จะอยู่อีกแถวหนึ่ง ตอนเย็นหรือวันหยุดแรงงานพม่าจะพากันเดินออกมาเล่น บริเวณแถวนี้ใกล้กับต้นมะขามของลุง หรือบางที่พวกเขาก็จะมาขออนุญาตลุงใช้บริเวณนี้เป็นที่เลี้ยงสังสรรค์เวลาเป็นวันหยุดเยอะ ๆ ซึ่งลุงก็อนุญาต ส่วนมากแรงงานพม่าที่เป็นผู้หญิงจะออกมาเดินเล่น ส่วนแรงงานผู้ชายบ้างก็จับกลุ่มคุยกัน หรือไม่ก็เล่นเตะฟุตบอลแถว ๆ หน้าที่พักพวกเขานั้นแหละ

สรุปได้ว่าแรงงานพม่า เมื่อเสร็จภารกิจหลักคือการทำงานในโรงงานแล้ว ถ้าว่างก็จะจับกลุ่มดูทีวี เตะฟุตบอล เล่นจ๊อดซ้อ และเดินพักผ่อน และนั่งพูดคุยกัน บางคนก็หันไปทำอาหารทานเอง ก่อนเข้านอนทั้งนี้แรงงานพม่าเล่าให้ฟังว่าถ้าพักผ่อนน้อยก็จะไม่แรงทำงานในวันต่อไป การทำกิจกรรมในวันหยุด เช่น วันสงกรานต์ วันพระ แรงงานพม่าก็จะร่วมกันทำบุญซึ่งในโรงงานจะมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ให้แรงงานพม่ากราบไหว้ในโรงงานบริเวณที่พักอาศัย ส่วนวันหยุดพวกเขาและเธอต่างก็นั่งพูดคุยกันและบางกลุ่มก็จะทำอาหารกินกัน บางกลุ่มนั้นทางเล้าทานหมาก ตามวิถีชีวิตเดิม ๆ ที่อยู่ที่บ้านเกิด ดังนั้นเมื่อพิจารณาการทำกิจกรรมหลังเวลาเลิกงาน

แล้ว จะเห็นว่าแรงงานพม่าก็มีความสุขดี ไม่ได้ลำบากอะไรบ้าง จะมีก็คือเหนื่อยจากการทำงาน ซึ่งถ้าทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงนายจ้างก็จ่ายค่าแรงเพิ่มให้อยู่แล้วนามระเบียบ หรือถ้าไม่สบายป่วย เจ็บ ไข้ ก็ดูแลรักษาถ้าไม่สบายมากก็นำตัวส่งโรงพยาบาลซึ่งจะมีแรงงานพม่าที่อาศัยอยู่มานานสามารถสื่อสารกับหมอ พยาบาลได้ ก็จะเป็นผู้พานำส่งโรงพยาบาล ผู้ศึกษาได้สรุปความเชื่อมโยงในการดำเนินชีวิตของแรงงานพม่าในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานพม่าในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน
ที่มา: กาญจนา คำปัญญา, 2552

6. อภิปรายผลการศึกษา

6.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลแรงงานอพยพพม่า

ผลจากการศึกษา พบว่า แรงงานพม่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และเพศชาย อย่างละเท่า ๆ กัน คือ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 มีอายุระหว่าง 25-34 ปี มากที่สุด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา มีอายุระหว่าง 15-24 ปี และระหว่าง 45-55 ปี จำนวนอย่างละ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 มีสัญชาติ เป็นชาวพม่ามากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 และพิสูจน์สัญชาติไม่ได้ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 พักอาศัยอยู่ในพื้นที่โรงงานมากที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.66 รองลงมา พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง จำนวน 3 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.00 มีใบอนุญาตในการทำงาน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.66 รองลงมา พิสูจน์สัญชาติไม่ได้จึงไม่มีใบอนุญาต จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 การใช้ภาษาไทย แรงงานพม่าจำนวนมากที่สุดไม่สามารถ พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมาสามารถพูดภาษาไทยได้ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 ลักษณะงานที่ทำ แรงงานพม่าจำนวนมากที่สุดเป็นผู้รับที่มีทักษะในการทอวน ซ่อมแห มาก่อน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมา เป็นกรรมกร จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 รายได้ต่อวัน จำนวนมากที่สุดคือวันละ 200 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.33 รองลงมา ได้รับค่าแรงวันละ 170 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.7 รายจ่ายต่อวัน จำนวนมากที่สุดคือมีรายจ่ายต่อวัน วันละ 0-50 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา มีรายจ่ายวันละ 51-100 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย แรงงานพม่าเข้ามาในประเทศมากที่สุด น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมา 2-5 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมากกว่า 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

6.2 ผลการศึกษาสาเหตุการอพยพ

จากการสนทนากลุ่มผู้ศึกษาสรุปว่าประเด็นหลักของการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติจากพม่าย้ายถิ่นมาทำงานในจังหวัดอีสานนครของภาคอีสาน พบว่ามากที่สุดคือ ความยากจน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 82.80 รองลงมา ไม่มีงานทำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 และความไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิต จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.20 ตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ (2550) และเหตุผลเกิดจากนโยบายของรัฐบาลในทุกประเด็นที่เอารัดเอาเปรียบ ซึ่งนำไปสู่ ปัญหาด้านการเมืองที่ยังหาบทสรุปให้กับประชาชนไม่ได้ เหมือนคำกล่าวที่ว่า ประชาชนเดือดร้อน กำลังแรงคนที่จะพัฒนาประเทศลดน้อยลง คงเหลือแค่ผู้มีอำนาจครองประเทศ รัฐบาลพม่ามีนโยบายเข้าไปจัดการและควบคุมพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อย่างเข้มข้น อาทิเช่น โครงการโยกย้ายถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Programs) ซึ่งบังคับให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายออกจากที่อยู่เดิม และไม่ได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้ หรือจัดสรรที่อยู่ซึ่งง่ายต่อการควบคุม หรือเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพแย่กว่าที่อยู่เดิม นอกจากนี้ยังมี

ปฏิบัติการที่เข้าไปจัดการกับชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การเกณฑ์แรงงานหรือไปเป็นลูกหาบให้ทหารพม่า หรือทหารพม่าเข้าไปทำร้ายร่างกายของประชาชนโดยที่กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองใดๆ ได้ อีสานนครของภาคอีสานเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากและยังคงมีการจ้างแรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะแรงงานพม่าเข้ามาทำงานในโรงงาน ด้วยเหตุผลที่นายจ้างส่วนใหญ่มีความคิดว่าการจ่ายค่าแรงงานน้อยกว่าแรงงานคนไทย และพวกเขาและเธอที่มาจากพม่า มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ในการทำงาน

จังหวัดอีสานนครของภาคอีสานเป็นพื้นที่ศึกษา จะเห็นได้ว่ามีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพอสมควร ดังจะเห็นว่ามียังธุรกิจโรงงานที่เป็นประเภทอุตสาหกรรมเยอะ และภาคเกษตรกรรมก็ยังมีมาก และนายจ้างที่จ้างแรงงานพม่าไปปรับใช้ในบ้านก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ถือได้ว่าเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญทำให้แรงงานพม่าอพยพมาทำงานในภาคอีสานเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับกฤษฎา อาชนิจกุล และคณะสถาบันวิจัยประชากรมิตล (2550) พบว่า แรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่ปี 2547 มีแรงงานข้ามชาติมารายงานตัวตามมติกรม. จำนวน 1,284,920 คน แต่ได้รับการจดทะเบียน 847,630 คน ลดลงเป็นลำดับเรื่อยมาทั้งๆ ที่ความต้องการแรงงานไม่ได้ลดลง ปี 2550 มีจำนวนแรงงานข้ามชาติขึ้นทะเบียน เพียงประมาณ 500,000 คน ซึ่งทำให้น่าเป็นห่วงถึงอนาคตการจัดการปัญหาแรงงานข้ามชาติของรัฐ ในจังหวัดขอนแก่นมีแรงงานสัญชาติพม่าที่จดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ที่พิสูจน์สัญชาติได้ มีใบอนุญาตจำนวนทั้งหมด 1,102 คน ที่พิสูจน์สัญชาติไม่ได้ จำนวนทั้งหมด 1,604 คน ซึ่งอยู่ในระหว่างการขอพิสูจน์สัญชาติและขอจดทะเบียนใบอนุญาตต่อไป

ประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือในพื้นที่ศึกษามีการขาดแคลนแรงงานคนไทยที่จะทำงานให้ มีการลาออกและไปทำงานที่อื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้ค่าแรงมากกว่า ดังนั้นด้วยเหตุผลนี้ผู้ประกอบการจึงได้จ้างแรงงานพม่าเข้าทำงานเป็นจำนวนมาก โดยแรงงานพม่าเหล่านี้เมื่ออยู่ในประเทศไทยนานๆ ก็มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ที่จะช่วยให้พวกเขาและเธอสามารถติดต่อผ่านทางนายหน้า ที่ติดต่อแรงงานโดยตรงให้ความช่วยเหลือต่างๆ เช่น ติดต่อทำใบอนุญาตในการทำงานให้ ติดต่อนายจ้างที่จะจ้างให้ทำงาน และพร้อมที่อยู่อาศัยในการพักพิง ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกทุก ๆ ด้านให้กับแรงงาน สอดคล้องงานวิจัยของพิรพงษ์ คุณสินธุ์ ที่ได้ศึกษาเรื่องสาเหตุการจ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า กรณีศึกษาเฉพาะจังหวัดราชบุรี พบว่าสาเหตุที่นายจ้างยังคงต้องการจ้างแรงงาน ต่างด้าวสัญชาติพม่าไว้มีหลายประเด็นคือต้นทุนที่ต่ำกว่าในด้านค่าจ้าง การที่สามารถจัดหาแรงงานพม่าได้ง่าย ความขยันอดทนในการทำงานของแรงงานพม่า การขาดแคลนแรงงานไทย เหตุผลด้านมนุษยธรรม ความยากง่ายในการปกครองแรงงานพม่า ค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าในด้านสวัสดิการ ความซื่อสัตย์ของแรงงานพม่า อุปนิสัยของแรงงานพม่า การบังคับใช้กฎหมายข้อบังคับของภาครัฐ ผลการศึกษาพบว่าประเด็นที่เป็นสาเหตุในการจ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในจังหวัดราชบุรีมี 3 ประเด็นเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้คือ ต้นทุนในด้านค่าจ้างแรงงานพม่าถูกกว่าการจ้างแรงงานคนไทย การที่สามารถจัดหาแรงงานพม่าได้ง่ายและเหตุผลด้านมนุษยธรรม การขาดแคลนแรงงานไทยและความขยันอดทนของแรงงานพม่า

6.3 ผลการศึกษาช่องทางในการเดินทาง

ผลจากการศึกษา พบว่า แรงงานอพยพพม่า ส่วนใหญ่เดินทางมาทำงานโดยผ่านระบบนายหน้า จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาติดต่อสมัครงานด้วยตนเอง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 ญาติแนะนำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 ตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เมืองชายแดนหลักของประเทศไทยที่เป็นช่องทางของแรงงานชาวพม่าเดินทางลักลอบหลบหนีเข้าประเทศไทยนั้นมีช่องทางในการเดินทางที่แรงงานพม่าต้องใช้เวลาในการเดินทางหรือหาช่องทางในการข้ามแดนมายังประเทศไทย ค่อนข้างลำบาก และหลบๆ ซ่อนๆ จากเจ้าหน้าที่ของฝ่ายทหารพม่าเอง และเจ้าหน้าที่ของประเทศไทย จึงมีหลายช่องทางที่เป็นเส้นทางในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย เส้นทางที่พบมากที่สุด ได้แก่ จุดที่ 1 คือบริเวณสะพานข้ามชายแดนพม่า ตลาดท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดที่ 2 ระหว่างเมืองเมียวดี ประเทศพม่า และข้ามมายังบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จุดที่ 3 บริเวณพื้นที่เกาะสอง ข้ามมาถึงจังหวัดระนอง และจุดที่ 4 จากรัฐมอญถึงอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สอดคล้องกับ กฤตยา อานิชัยกุล (2551) ได้สรุปว่า เส้นทางที่พบมากที่สุด ได้แก่ จุดที่ 1 คือบริเวณสะพานข้ามชายแดนพม่า ตลาดท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดที่ 2 ระหว่างเมืองเมียวดี ประเทศพม่า และข้ามมายังบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จุดที่ 3 บริเวณพื้นที่เกาะสอง ข้ามมาถึงจังหวัดระนอง และจุดที่ 4 จากรัฐมอญถึงอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งบริเวณที่ใช้เป็นช่องทางข้ามแดนนี้มีทั้งวิธีการเดินทางเท้าเข้ามา และนั่งเรือมา หรือมาโดยทางรถยนต์

6.4 ผลการศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานพม่าในจังหวัดอิสานนครของภาคอีสาน

จากการศึกษาพบว่า แรงงานพม่าส่วนใหญ่จะไม่ค่อยกล้าที่จะเปิดเผย นั้นเป็นเพราะยังพูดพวกเขาเองก็ยังไม่คิดถึงบ้านเกิด เป็นแรงกดดันอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องสู้เพื่ออดทนทำงานเก็บเงินส่งบ้าน เพื่อให้หลายๆ ชีวิตที่รอคอยอยู่ที่บ้านได้กิน อิ่ม และมีความสุขบ้าง พวกเขาไม่ต้องการอะไรมากนอกจากการไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่กดค่าแรงที่ต่ำเกินไป และมีเวลาให้พักผ่อน และถ้าทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงก็ควรจะได้รับค่าแรงเพิ่มด้วย ผลจากการสัมภาษณ์แรงงานพม่าจำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ด้วยตนเองกรณีที่แรงงานพม่าพูดภาษาไทยได้ พบว่า แรงงานพม่าส่วนใหญ่ตอบว่า นายจ้างใจดี พวกเขาและเธอก็พร้อมทำงานอย่างเต็มที่ ขยันและอดทนได้ทุกอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับสุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนากิตติอาษา (2538) ได้ศึกษาเรื่องมนุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์: ข้อเสนอเบื้องต้นเกี่ยวกับ“แรงงานข้ามชาติ” และ “นักมนุษยวิทยา” ในบริบทของวัฒนธรรมโลก พบว่า จากกระบวนเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งเข้าไปติดต่อกันสัมพันธ์ (ผ่านการจ้างงาน) กับอีกระบบหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพรมแดนของชาติที่เคยถูกปิดกั้นด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองหรือการกีดกันทางเศรษฐกิจในช่วงสงครามเย็นได้เปิดกว้างมากขึ้น แรงงานข้ามชาติแท้ที่จริงก็คือการไหลเวียนของกำลังคน

ในวัยทำงานจากประเทศที่ระบบเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรกรรมเป็นหลักไปยังประเทศที่มีอุตสาหกรรมและบริการที่เป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากประเทศที่ยากจนกว่าไปยังประเทศที่ร่ำรวยมากกว่า และความต้องการโอกาสในชีวิต ยังคงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ แรงงานไม่ว่าจะเป็นกรรมกร คำทำงานบ้านหรือโสเภณีต่างก็ดิ้นรนทำงานหาเงินเพื่อส่งกลับไปบ้านช่วยเหลือครอบครัวของตน เงินตราต่างประเทศไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือครอบครัวแรงงานแต่ละคนแล้วยังช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศด้วยซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมนานาชาติในโลกสมัยใหม่มีการติดต่อเชื่อมโยงกันทางเศรษฐกิจ การเมือง การติดต่อสื่อสารและสังคมวัฒนธรรมมากขึ้น แรงงานจากไทยและฟิลิปปินส์ช่วยให้ธุรกิจการก่อสร้างในไต้หวันเจริญก้าวหน้า คนทำงานบ้านและคนเลี้ยงเด็กจากฟิลิปปินส์ช่วยให้คนในวัยทำงานของฮ่องกงและสิงคโปร์มีเวลาทำงานมากขึ้น และซึ่งสุริย์พร พันพื้งและคณะ (2547) ได้ศึกษาคนรับใช้ในบ้าน: แรงงานอพยพจากพม่ามาไทย พบว่าสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้ต้องอพยพจากพม่าคือ สงคราม และนโยบายรัฐบาลที่เร่งให้เกิดวิกฤต ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศและวิกฤตของครอบครัว อติศร เกิดมงคล (2550) ได้เขียนในบทความการย้ายถิ่นของผู้ลี้ภัย ความผูกพันกับสังคมไทย เกิดแรงงานข้ามชาติในชาติพันธุ์มายาภาพที่แรงงานข้ามชาติถูกตีตรา กล่าวว่าง่ายในการย้ายถิ่นของคนข้ามชาติจากประเทศพม่า ที่สำคัญมาจากด้านการเมือง และรัฐบาลของพม่าได้นำเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมพม่ามาใช้ ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และเกิดภาวะความยากจน ทำให้ประชาชนเกิดการดิ้นรนเพื่อเดินทางออกนอกประเทศ ในลักษณะการเป็นแรงงานข้ามชาติกฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ(2543) ได้ศึกษาเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า พบว่า สภาพความรุนแรงที่ต้องเผชิญมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากสถานภาพที่เป็นผู้เช่าเมืองผิดกฎหมาย จึงอาจถูกจับกุมและถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกละเมิดสิทธิจากนายจ้าง หรือเสี่ยงต่อสภาพความไม่ปลอดภัยในที่ทำงาน ซึ่งเกิดขึ้นในหลากหลายรูปแบบ เช่นถูกโกงค่าแรง ได้รับบาดเจ็บตั้งแต่เล็กน้อย สาหัส พิการจนถึงแก่ชีวิต ที่สำคัญคือผู้อพยพหญิงเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงทางเพศทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ นายจ้าง และเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง พรสุข เกิดสว่างและคณะ (2540) ได้ศึกษาสภาพการเมืองและเศรษฐกิจของพม่ารากเหง้าแห่งการไหลบ่าของประชาชนข้ามชาติสู่ประเทศไทย พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือผู้ลี้ภัยทางเศรษฐกิจ ผู้ตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ ผู้พลัดถิ่นและผู้ลี้ภัยทางการเมืองจากประเทศ

ระบบสาธารณูปโภคของโรงงานที่จัดให้แรงงานพม่า ในสถานประกอบการ ได้แก่ ที่พักอาศัยที่ดี มีไฟฟ้า มีน้ำดื่ม น้ำใช้ มีร้านค้าขายของ มีสนามฟุตบอลให้ออกกำลังกาย มีพื้นที่โดยรอบๆ โรงงานกว้างสามารถเดินพักผ่อนได้เมื่อเลิกจากการทำงาน ซึ่งก็ถือว่าอยู่ในระดับที่ดีเมื่อเทียบกับแรงงานพม่าที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม และกรรมกรก่อสร้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของอติศร เกิดมงคล (2550) ที่ศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของผู้ลี้ภัย ความผูกพันกับสังคมไทย พบว่า แรงงานข้ามชาติ ต้องทำงานหนักและได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม งานบางประเภทเป็นงานที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น งานในภาคเกษตร ซึ่งต้องทำงานกลางแจ้งเป็น

เวลานานๆหลายชั่วโมงและไม่มีวันหยุด บางกรณีแรงงานจะถูกใช้ให้ไปทำงานที่ผิดกฎหมาย เช่น ให้ไปตัดไม้ในเขตป่าสงวน ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกจับกุมโดยนายจ้างจะไม่รับผิดชอบใดๆทั้งสิ้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหาของแรงงานข้ามชาติแตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน คือ 1. งานในภาคเกษตรกรรม ได้รับค่าแรงต่ำ ไม่มีความแน่นอนในการทำงานเพราะเป็นงานตามฤดูกาล นอกจากนี้แรงงานในภาคเกษตรกรรมยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การไม่ได้รับค่าแรงจากนายจ้าง เนื่องจากนายจ้างจะใช้วิธีการบ่ายเบี่ยงไม่ยอมจ่ายค่าแรง ด้วยการอ้างว่าหักค่าใช้จ่ายจากส่วนอื่นๆ แล้วหรือบางครั้งใช้วิธีการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาจับกุมแรงงานเหล่านี้ 2. การประมงทะเล แรงงานข้ามชาติมักต้องออกทะเลเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ 4 เดือนจนถึงนานเป็นปี โดยต้องทำงานอย่างหนัก มีเวลาพักผ่อนวันละไม่กี่ชั่วโมง สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก รวมถึงเรื่องอาหารและยารักษาโรคที่มีเพียงเพื่อให้อยู่รอดไปวันๆเท่านั้น นอกจากนี้ยังเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายร่างกายและถูกฉ้อโกงจากหัวหน้างานหรือได้กำไรเรือ หากทำงานไม่เป็นที่พอใจหรือเมื่อเกิดมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน เรื่องราวการทำร้ายฆ่าฟันมักจะเงียบหายไปจนแรงงานข้ามชาติเรียกสถานการณ์แบบนี้ว่า “นักโทษทางทะเล” ลูกเรือที่ออกเรือเข้าไปทำประมงในเขตแดนทะเลของประเทศอื่นยังเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ในประเทศนั้นๆ ด้วย 3. งานรับใช้ในบ้าน แรงงานต้องทำงานตั้งแต่เช้าจนค่ำมืด บางรายทำงานบ้านแล้วยังต้องทำงานในร้านขายของหรือทำงานในบ้านญาติของนายจ้างโดยได้รับค่าแรงจากนายจ้างคนเดียว แรงงานที่ทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านส่วนใหญ่มักถูกห้ามมิให้ติดต่อกับคนภายนอก โดยนายจ้างจะให้เหตุผลว่ากลัวแรงงานนัดแนะให้คนข้างนอกเข้ามาขโมยของในบ้าน รวมทั้งอาจจะถูกนายจ้างดูด่าว่ากล่าวอย่างรุนแรงรวมถึงการทำร้ายร่างกายด้วย 4. แรงงานห้องแถว แรงงานข้ามชาติที่ถูกหลอกให้เข้าไปทำงานในโรงงานห้องแถวจะถูกกักให้ทำงานอยู่แต่เฉพาะในโรงงาน และต้องทำงานอย่างหนักตั้งแต่เข้าไปจนเกือบเที่ยงคืน โดยนายจ้างจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารให้ ซึ่งเป็นอาหารที่แย่มากบางครั้งนำอาหารที่เกือบเสียแล้วมาให้แรงงานทาน บางกรณีแรงงานได้รับประทานอาหารเพียงวันละ 2 มื้อ และไม่เพียงพอ 5. แรงงานก่อสร้างแรงงานในภาคการก่อสร้างเป็นกิจการที่พบว่าแรงงานข้ามชาติจะถูกโกงค่าแรงบ่อยที่สุด ปัญหาค่าแรงนับเป็นปัญหาหลักที่อยู่คู่กับแรงงานข้ามชาติตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน และพบในแทบทุกกิจการ โดยที่นายจ้างมักจะผลัดผ่อนค่าแรงไปเรื่อย ๆ เมื่อแรงงานเข้าไปทวงค่าแรงมักจะได้รับคำตอบว่าหักเป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆไปหมดแล้ว หรือหากเป็นเงินจำนวนมากๆบางรายมักจะใช้วิธีแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปจับกุมแรงงานข้ามชาติเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายเงิน ในขณะเดียวกันแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เมื่อยังไม่ได้รับค่าแรงมักจะดำรงชีวิตโดยการหยิบยืมเงินหรือเอาข้าวของจากร้านค้าต่าง ๆ ด้วยการติดหนี้สินไว้ก่อน เมื่อไม่มีเงินจ่ายหนี้ทำให้แรงงานอยู่ในภาวะยากลำบาก ในหลายกรณีแรงงานไม่ได้รับค่าแรงอย่างเต็มที่ คือ นายจ้างให้แรงงานทำงานไปก่อน 25 วันและจ่ายเพียง 15 วัน โดยค่าจ้าง 10 วันที่เหลือ นายจ้างใช้เป็นกลวิธีควบคุมแรงงานไม่ให้คิดหนีหรือไม่ทำงาน ขอนแก่น ศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานพม่าทั้งในเวลาทำงานและนอกเวลาทำงาน โดยภาพรวมแรงงานส่วนมากมีความสุขดี ทั้งเรื่องที่พักอาศัยไม่ต้องจ่ายค่าเช่า และเมื่อเจ็บป่วยนายจ้างก็จะมีสวัสดิการให้โดย

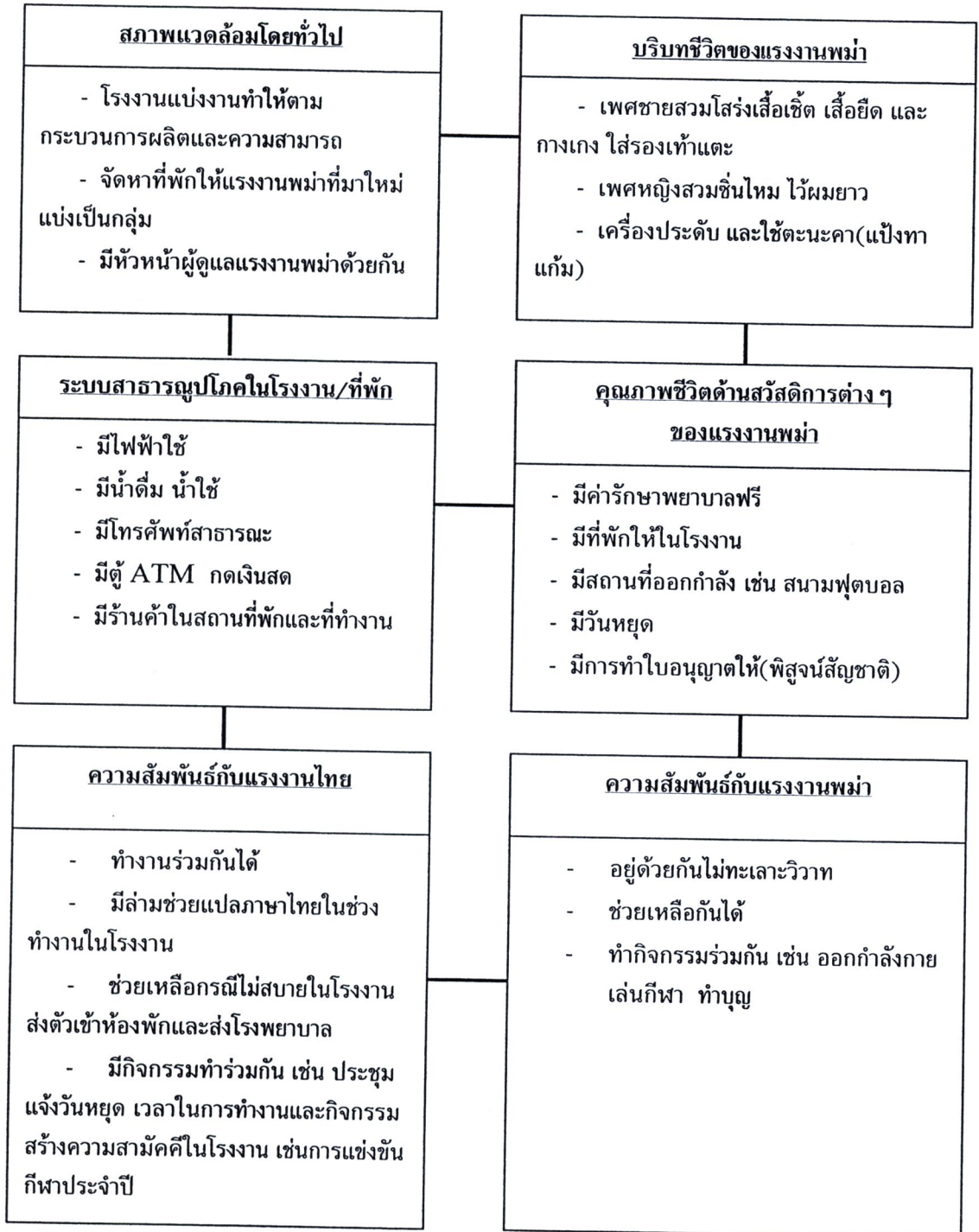
พาไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยมาก พื้นที่อาศัยโดยรอบมีพื้นที่กว้างขวาง เวลาหลังเลิกงาน แรงงานพม่าเพศหญิงจะออกไปเดินเล่น ที่ชายป่า และเก็บหาอาหารของป่า เช่น ผักชนิดต่าง ๆ มารับประทาน เพื่อลดค่าใช้จ่ายได้ในแต่ละวันโดยไม่ต้องซื้อ และบางครอบครัวที่มีแรงงานมาครบ เช่น พ่อ แม่ ลูก อยู่ด้วยกันก็จะปลูกแปลงผักไว้รับประทานอาหารทำกินกันเอง การเดินทางไปทำงานระหว่างที่พักและโรงงานไม่มีความเสี่ยงเพราะอยู่ในพื้นที่โรงงาน ไม่มีโจรผู้ร้าย มีแต่แรงงานพม่าด้วยกัน จึงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เขียนบทความเรื่อง “แรงงานข้ามชาติประเทศพม่า: การสถาปนาพื้นที่ว่างริมขอบของสังคมไทย” ซึ่งอธิบายสาเหตุของสังคมไทยกับแรงงานพม่าไว้อย่างน่าสนใจว่า ปัญหาหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดการละเมิดสิทธิต่อแรงงานข้ามชาติ คือปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ มีการสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อหรือกลไกต่างๆ ในสังคมเพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง แรงงานข้ามชาติเหล่านี้เข้ามาแย่งงาน แรงงานไทยต้องไล่ออกไปให้หมด ทั้งที่แรงงานเหล่านี้เข้ามาทำงานที่แรงงานไทยส่วนใหญ่ไม่ทำกันแล้ว แนวคิดและการผลิตซ้ำ ทำให้สังคมไทยสร้างภาพความหวาดระแวงต่อแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานพม่า คิดว่าแรงงานข้ามชาติเป็นตัวอันตรายน่ากลัว แรงงานข้ามชาติเองต้องคอยหลบ ๆ ซ่อน ๆ ด้วยเกรงว่าจะถูกจับกุมทำร้าย สภาพการณ์เหล่านี้ถูกสร้างเป็นภาพมายาที่กดทับให้สังคมไทยหวาดระแวงปราศจากความไว้วางใจต่อกันและกัน จากที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้จะไม่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง แต่ในสังคมยังคงมีความแตกต่างอยู่ตลอดเวลา และคงปฏิเสธไม่ได้ว่ารากฐานทางประวัติศาสตร์ในความเป็นศัตรูคู่อาฆาตมาแสนนานของไทยกับพมานั้น ยังคงตกค้างทางความรู้สึกรับรู้ของคนไทยจนถึงปัจจุบัน

การใช้ภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งของแรงงานพม่าต่อการทำงาน แรงงานที่พูดภาษาไทยไม่ได้หรือพูดได้แต่น้อย มักจะถูกนายจ้างใช้ความสามารถในการพูดภาษาไทยเป็นเกณฑ์สำคัญในการตั้งเงินเดือน และในการปฏิบัติตนต่อคนงาน แต่ในปัจจุบันแรงงานพม่าที่อพยพมาทำงานในอีสานนครของภาคอีสาน โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่กับนายจ้าง ซึ่งนายจ้างเองก็จะสามารถสื่อสารกับแรงงานพม่าได้ เพราะแรงงานพม่าจะสามารถพูดภาษาไทยได้ค่อนข้างดี เนื่องจากแรงงานพม่าเหล่านี้ได้เคยทำงานในพื้นที่อื่นๆ มาก่อนหลายปี ก่อนที่จะย้ายมาทำงานในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น สิ่งที่นายจ้างพอใจมากที่สุดก็คือความขยัน อดทน และพูดน้อย ความเชื่อที่นายจ้างสั่งให้ทำอะไรพวกเขาและเธอก็จะทำอย่างตั้งใจ

การได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และกฎหมายอื่นๆ ในเรื่องของค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ที่ทำงานในวันหยุดและสวัสดิการอื่นๆ ส่วนใหญ่แรงงานพม่าตอบว่า ไม่ได้รับสิทธิในเรื่องของค่าล่วงเวลา ที่ทำงานในวันหยุด เนื่องจากแรงงานพม่าทำงานมากกว่าควรได้รับค่าจ้างเพิ่มตามไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ได้รับค่าตอบแทนในส่วนนี้เท่าควรจะได้รับ บางเรื่องการได้รับสิทธิต่างๆ ควรได้รับตามพ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเหมือนกับแรงงานคนไทย

นอกจากนี้แรงงานพม่ายังมีความต้องการในเรื่องสิทธิพื้นฐาน ซึ่งพวกเขาและเธอต่างมีความต้องการนอกจากที่สถานประกอบการให้สวัสดิการ เช่น มีบัตร Oversea บัตร Passport ซึ่งถ้าผู้เป็นเจ้าของกิจการยินดีที่จะคืน Passport ให้กับแรงงานพม่า อาจจะต้องมีเงื่อนไขในการทำข้อตกลงร่วมกันทั้งนี้อาจช่วยในเรื่องปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในภายหน้าได้ เพราะผู้ศึกษาได้สังเกตจากการบอกเล่าของแรงงานพม่าว่าทุกคนต่างต้องการอิสระในการทำงาน ในการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามความถูกต้องที่ควรจะได้รับ การปฏิบัติตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวตามมติคณะรัฐมนตรี โดยแรงงานพม่ายังคงคิดว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบของผู้เป็นเจ้าของกิจการอย่างเคร่งครัดและใช้เกณฑ์มาตรฐานการวัดผลการปฏิบัติงานด้วยมาตรฐานเดียวกับแรงงานไทย อาจจะทำให้ความคิดที่เกิดจากการถูกมองว่าเป็นแรงงานต่างด้าวที่มีอาจจะมาเปรียบเทียบกับแรงงานไทยได้ ซึ่งความต้องการของแรงงานพม่ายังต้องการให้ทำงานล่วงเวลาและได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นของการจ่ายค่าตอบแทนที่ยุติธรรมต่อการทำงาน ของแรงงานพม่า และเงื่อนไขอื่น ๆ ที่แรงงานพม่าต้องการ อาจจะไม่สามารถทำได้เพราะผู้เป็นเจ้าของกิจการก็ยังต้องการผลกำไรจากการขายสินค้าที่ผลิตในขณะเดียวกันก็ต้องการลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา เมื่อข้อเรียกร้องจากแรงงานพม่าต้องการอาจจะส่งผลการเจรจาที่สามารถคุยหรือตกลงกันได้ถ้ามียุติที่ดีต่อกัน ถ้าผู้ประกอบการยินยอมให้แรงงานพม่าต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความเสียหายหรือสูญเสียด้วยตัวเองถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น เช่น อาจจะต้องรับผิดชอบการยื่นต่ออายุ (รายงานตัว) ทุก 90 วันด้วยตัวเอง อาจจะต้องรับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบเอกสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยตัวเอง แรงงานพม่าจะต้องรับทราบว่าการยื่นขอต่ออายุ (รายงานตัว) ที่สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดในภาคอีสานเท่านั้น ต้องรับทราบว่าการประสานงานติดต่อแบหน่วยงานราชการต่อไปลูกจ้างจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินต่าง ๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง และถ้าแรงงานพม่าหลบหนี ผู้เป็นเจ้าของกิจการอาจจะทำลายยกเลิกเอกสารดังกล่าวกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทันที ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นดังกล่าวนี้ แรงงานพม่ายังคงไม่ความต้องการความเป็นอิสระส่วนตัว ซึ่งอาจจะรวมไปถึงการมีอิสระในการออกจากโรงงานไปซื้ออาหารและของใช้จำเป็น ความต้องการในเรื่องบัตรประกันสุขภาพ บัตรอนุญาตทำงานหรือใบเสร็จรับเงิน ทร.38/1 แรงงานพม่ายังคงอยากให้เกิดขึ้นกับพวกเขาและเธอในสถานที่ทำงาน ความสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้ศึกษาได้เขียนภาพที่ 9 แสดงความสัมพันธ์ที่สำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

ภาพที่ 9 แสดงผลการศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานพม่าในจังหวัดอีสานนคร
ของภาคอีสาน

ที่มา: กาญจนา คำปัญญา, 2552